

DERDE BOEK

VAN DE

GELDESCHE
GESCHIEDENISSEN,

I N H O U D.

1. **G**allieen slaet de Vranken aen den Onder-Rhijn, die dier na op Vrankrijk en Spanien aenvallen. 2. Proculus van Probus verjaegd. Stout bedryff van eenige Franken. 3. Maximiniaen ontveldigd den Vranken eenige plaetzen, die met hun Coningen in de Betouw vallende, van Constant getemd worden. 4. Beestlykheyd van Constantin tegen den Vranken en hun Coningen; bouwt een brugge, ende de Vestinge Duyts by Colen. 5. Constans bedwingt de Vranken. Constant geeft aen eenige van hun nieuwe mael-steeden en ampten, ende laet den opgeworpen Keyser Silvanus een Vrank ontlieven. 6. De Roomsche macht en strecken om de Duytsche te verwoinnen. Autun en Colen den Vranken door Iuliacu weder onnoemen. 7. Die door toedoen der Batavieren de Duytsche verslaet, ende de Stad Kessel aen de Maes veroverd. 8. De Sallanders ende Chamavers overvalt. Word van sijn kriegs-volk gescholden. De Sallanders, Saxen ende Quaedon met den anderen onrustigh. 9. De Batavieren kiezen Iuliacu tot Keyser (die aen de Ansuariers wreede vergund) ende zijn onverduldig over zijne dood. 10. De Vranken slaen de Romeynen ende lijden wederom schade van den Batavieren. Meynreed der Romeynen tegens de Saxen. Maximus word Keyser. 11. De Roomsche Legioenen in de bossen en veenen van den Vranken vernield. 12. De Vranken van hun landsman Arbogast ende van den Romeynen gequeld. 13. Arbogast verdoet sich selve. De Coningen der Vranken van Stilico verraedelijken gehandeld. De Wandelen en Gotten in Vrankrijk. 14. De Vranken slaen 20000. Wandelen, ende plonderen Trier voor de tweede reyse. 15. De Salische wvet van Faramund. Clodio vermeersterd Camerick. Merove helpt Valentiniaen tegens Attila. 16. Childerick van den Vranken verdreeven, word van Vindomael herroepen, ende stoot Egidius wederom uyt. 17. Clodove verwinnt Syagrius, speelt in Vrankrijk en allenhalven den meester, ende word Christen. 18. Ook Keyser, straft Cloderick over sijn vadermoord, bekoemende des selfs landen, ende brengt Chanarick met Rachmacher om 't leeven. 19. Sijn soone Diderick wint Bretagne, ende Theodebert Provence, die in Italien koemt ende weder vertreckt. 20. Besteck tusschen den Vranken en Gotten. De troppen van Theobald vernield. 21. Sigebert verdrift de Deenen ende Saxen, stervende in 't vervolgen van sijn broeder. Theodebert van Diderick, ende dese van Clotaer overwonnen. 22. Dagobert verjaegd de Slavoniens. Meynreed van Grimoald gestraft. 23. Childerick vermoord. De schelmery van Ebroin gewrooken. Pipin word Coning. 24. Beginselen van 't Christen-geloove in dese landen. 25. Clodove sterft. Martell raekt met behendighedyd uyt de hechtenis, ende slaet met Rabbod Coning der Vriesen. Noch yet anders. 26. Dood van Willebrord. Martell verslaet de Vriesen, doodet Rabbod ende sterft. 27. Pipin het bewind aenmeemende, stoot den Coning Childerick in een Clooster, ende bedwingt den Saxen.

1. **O**nder de Keyseren zyn nieuwe be-naemingen onder de Duytsche volken ontstaen, als van *Vranken, *Allemani* ende *Saxonaers*. Waer van de Vranken, beslaende degehuchten van de wylen *Sicambers* en *Uspiers* van tegen over de *Betouw* tot aen *Colen* toe, met *Posthumius* Roomsch Stadhouders aen den *Rhijn*, die van 'theyr tot de kroon was geroepen, hebben t'zaemen gedaen en in-gespannen tegen den Keyser *Gallien*. Welke oorlogs-macht daerna waerschiinliken *Victorin* is by-gebleeven, die, na 'tom-brengen van *Posthumius*, in des selfs be-wind en oorlog tegen *Gallien* is in-geveeden. Als aen *Victorin* mede eerlang door een Schriever het leven wierde benoomen, wiens wijf hy de eer hadde benoomen, heeft *Aureliaen*, Overste als doen van de seste Fransche Legioen, de *Franken*, die aen den *Rhijn*-kant omswerende, den *Romeynen* alreeds veel quaeds hadden gerockent, zoo aengetroffen, dat 700. van hun op de plaets bleeven leggen, ende de overige 300. onder de kranz voor slaeven wierden verkocht. Over welke, hoewel ze van geen sonderling belang was, overwinning, het volk ter eeren van *Aureliaen*, zoo een Lied heeft gesongen:

* *Duyzend Vranken, duyzend Poolen hebben wy gebragt aen zy.*
Duyzend, duyzend, duyzend, duyzend, duyzend
Persen soeken wy.

Gallien heeft (als nu op 't vierde iaer by *Sapor* Coning van *Perfien* gevangen had gezeeten zijn vader *Valerian*, wiens rug den *Perfien* steeds voor een stegel-reep in 't beklimmen van zijn paerd verstrekte) onder andere, de *Vranken*, als of die nu t'effens waren gedempt, met groote pracht ten toon omgevoerd: Weshalven hy van den *Romeynen* wierd wtgelacht: in 't byzonder, wanneer 's iaers daer na de zelve *Franken* met de *Saxonaers* t'zaemen-rottende op *Vrankrijk* aen-vielen, ende, na 't vernielen van *Tarragona, selfs tot in 't hert van *Spanien* indrongen. Naer *Gallien* heerschte *Aurelius Claudius* een iaer, dan sijn broeder *Aur. Quintilius* slechts eenige daegen, ende na hun beyde *Valerius Aurelianus*, die over den *Vranken* niet alleen, maer over ontelbaere volken en Coningen een over-dertigigen vierdag heeft gehouden, ende in 't vijfde iaer zijns Rijx door valheid van een slaef wierd van 't leeven ter dood gebracht.

2. Voort na sijn dood liepen door *Rome* geruchten, dat de *Duytsche* den *Rhijn* ende hun besteck over-treedende, rijke en geweldige Steeden met geweld hadden bemachtigd. Op welke treur-tijdinge die van den Raed van *Rome* daedliken tot Keyser hebben ingewilligd *Claudius Tacitus*, die kortelings daer na in de *Oostersche* landen kam te sterven: gelijk mede *Florian* na 60. daegen wt sijn nieuw rijk en de wereld is verscheyden. Doen kreeg *Probus* een beurtte, die in 't eerste iaer met een aentienlijk leger afdaelde na den *Rhijn*-stroom, welken de *Vranken* en *Allemani* ten weder-zyden hielden bezet, onder 't beleyd van *Proculus* en *Bonofus*. Ende heeft voor eerst *Proculus* die den *Vranken* (waer wt hy seyde oorspronkelijk te wesen) te hulp dacht te koemen, een groot eynde weghs na-geiaegd, ende binnen *Colen*, op het verclicken van de *Franken* selfs, achterhaald ende gedood. Om-trent dien tijd bestonden eenige gevangene *Vranken*, welke de Keyser, zekerheids halven, nae

Cleyn *Asien had laeten vervoeren, een stoute mannen-daed. Want zy, hen selve wt de banden geredderd ende een groot tal roof-scheepen wech gesleept hebbende, daer mede langs de kust van *Griekenland* en *Asien* de zee gingen kruysen en onveyl maeken, vermeerderden en verdorven in *Sicilien* het wijd-vernaemde *Syracusen*, ende deden soo hier als daer op de strand ende in de havens van *Barbaryen* menige schaede: tot dat dese waeg-hallen en vry-buyters, vermits het sterk vervolg van die van *Tunis* *in *Afriken*, zich wechmakende door de engte van *Gibraltar zijn door-geborsten, ende alsoo frisen schade-loos te sloop wederom in *Vrankeland* by *Over-Yssel* omtrent den *Rhijn* geland. Dese Keyser word ge seyde dat hy wt de volken van *Duytsland*, door toedoen van de *Duytsche* selfs vermand, 17000. leer-iongens tot dienst van den oorlog heeft af-gezonderd, en nae verscheyde gewesten verzonden, om de *Duytsche* des te meer te krenken, ende aldoen mede aen *Vrankrijk*, *Duytsland* en *Spanien* het recht vergoet van wijn-gaerden te planten. Nae de moord van *Probus* is Keyser geworden *Aurelius Carus*, gebooren te *Narbona* in *Vrankrijk*, die sijn zoon *Carin* met den zelve naam vereerde en terstond na den *Rhijn* afvaardigde, om de ongebondene *Vranken* en *Allemani* in den band te houden. Dan hebben beyde eerlang het leeven verloren.

3. Waer na *Diocletian* het opper-gebied heeft bekoemen, die een *Menapij* van slechten huys maer kloek ter wapenen, met namen *Carus*, over den *Nederlandschen* oever-streek stelde, om de *Saxonaers* ende *Franken* af te keeren; dan het heeft hem ofte aen 't geluck ofte aen stoutmoedigheid gefeylt. Ende alsoo 't hem meer om roof en winst als om slaen te doen was, ende sich selven *Engeland* socht aen te eygenen, dat mede de *Franken* ter zee ende te lande de *Romeynen* moede maekten, ende zich in de water- en haven-rijke *Betouwe* neder-sloegen, is *Maximian* van den Keyser tot een mede-vennoot des Rijx aengenomen, die hem na de *Betouwe* spoedende, vele ongebaende en vafte plaetsen den *Franken* weder wt de handen brack, ende dwong ze, nae lange stormen en felle tegen-weeren, tot het over-geven. *Genebindus de Coning van dit manhaftig volk, is, ofte van den *Romeynen* gegreepen, ofte selfs, om van vrede aen te houden, na *Maximian* toe gegaen. Als doen schein 'er geen swarigheid meer overig te wesen. Doch de *Franken*, siende wt hun landen menichte van gevangens met wyven en kinderen op de schraefste steden van *Vrankrijk* over-brengen, wierden daer over ontroerd ende op nieuws gaende gemaakt. Want korts daer nae waerneemende den best-geleegentijd, dat de *Rhijn* lag bevroosen, zi n zy met hun Coningen *Ascarick* en *Radaicij wederom de *Betouwe* ingevallen. Op desen tijd had *Maximian* *Vrankrijk*, en 't wester-deel van 't Rijk toevertrouwd aen *Constantius Chlorus*. *Carus* begon mede, na 't tinnemen van *Engeland*, de hoorens tegen zyne bevels-heeren en voort-helpers de *Romeynen* op te steeken. Maer *Alectus* aen den zelve evel ziek zijnde, heeft hem na acht iaeren van de kroon en 't leeven ontbloot, ende sijn heele leger, dat meest wt *Franken* bestond, als mede 't Rijk aen hem behouden; die na drie iaeren wederom van *Constant* by *Loeden wierde verslaegen, ende de in de *Stad* overige *Vranken* verstroyd en over-wonnen. *Constant* wachtende

* *Franci*,
Allemani,
Saxonaers.

* *Alle*
Franci,
mille Sar-
matas semel
secundum,
Alle, mille,
mille, mille,
mille Persas
quarimus.

265.

* *Tarraco*.

276.

* *Italia*

* *Corsica*
ve.
* Fran
Gedon

282.

* *Gene*
sen
land

291.

* *Rad*
icij

302.

* *Loe*
den

wacht
't ont
Frank
belege
dat zy
goed
den ge
met ite
hoeker
wilthe
te ont
4. 7
Groote
ser, of
zyne ic
zyn va
breuk
oorpr
de, he
stuyrd
mende
kam, w
Afcaric
Constan
koelde
hy selfs
zijn va
te *Trie*
spel de
schap e
oogen-
wilde b
onbesc
tweede
wieg leg
draeken
is hy, v
der *Fra*
alwaer
ende lu
het wild
de *Keyf*
de *Fran*
niet foo
teugel t
gevallen
tot groe
Rhijn o
scheepe
ten had
de *Vra*
maerna
paelen v
318. *Weshal*
hebbene
na den *R*
Clooster
len is eer
opschrif
ser Const
het krijg
was opg
nae gef
een vier
scheene
5. D
tusschen
ende *Da*
vallen.
en *Vran*
genoeg

wachtende naderhand nae open weder, ende nae 'tontdoyen van den Wael en Rhijn, hield de Franken, die bereets als van de wateren waeren belegerd, alzoo met zyn heyr rondom beflooten, dat zy geene fcheepen by de hand hebbende, zoo goed als in de knip waeren. De Coningen wierden geerne in genae de aengenoomen; dan 'tvolk met sterke hoopen, als tevooren, op de fchorfte hoeken van Vrankrijk over-geset, om haer oude wiltheid ende vecht-luft aldaer, zoo moegelijk, te ontwennen.

4. Maer zoo haest en wierd *Constantin de Groot*, na zyns vaders *Constans* dood, geen Keyfer, of de Coningen hebben, wt kleynachting van zyne iongheid, de vrede ende het besteck met zyn vader gemaakt, verbroomen, en een inbreuk gedaen op dese boord des Rhijns, by den oorsprong van de Wael. *Constantin* dit hoorende, heeft ze op staende voet een leger tegen gestuyrd, ende hun onverhoeds op den hals kommende, te vier en te swaerd alles wat hem voor kam, wild ende breed vernield. Beyde Coningen *Ascarick* en *Radagis* racten wederom in handen. *Constantin*, wende in 't heedste zynet iaeren, konde met zulk een wrevel zyne wraek-luft, dat hy selfs een gemecne dood benyde, aen de welke zyn vader het leeven had geschonken. Alzoo hy te Trier op een openbaer Schouw- en Scherm-spel dese Coningen niet alleen, maer alle manschap eerst ging wtpynigen, ende daer nae, tot oog-en-vermaek van hem en alle om-standers, de wilde beesten tot aes voorwerpen. Waer over de onbeschaemde tong-schraepers hem noch als een tweeden *Hercules* hebben af-gemaeld, die in de wieg leggende ende noch zuygeling zijnde, twee draeken met zyne vuyften had verstickt. Hier na is hy, voerende zyn leger over Rhijn, 't gebied der Franken tot aen Westfaelen in-getoogen, alwaer na een jammerlijke verwoesting van land ende luyden al wat weerbaer was, insgelijken het wild ten besten is gegeven. Naderhand heeft de Keyfer, omtrent *Colen* tegen over 't land van de Franken, een brugge over Rhijn doen leggen, niet foo feer om dit volk steeds in vrees en in den teugel te houden, dewijl hy doch nae zyn welgevallen op hun bodem konde koemen, als wel tot groot-achting van 't Rijk, nademael hy den Rhijn doorgaens met wel-verfongde oorlog-scheepen, ende over en weder met sterke wachten had verseekerd. Dese onaengien waeren de Vranken noch niet 'teenmael verpletterd, maer namen alle kans waer, om sonderling op de paelen van den beneden Rhijn aen te loopen. Weshalven *Constantin* elders de handen vol werx hebbende, zyn soon *Crispus* na Vrankrijk ende na den Rhijn tegen de Vranken liet afgaen. In 't Clooster van de Vesting *Duys* tegen over *Colen* is een steenen-tafereel gevonden met zoo een opschrift, dat de gedachte Vesting van den Keyfer *Constantin*, op den bodem der Franken, voor het krijgs-volk, tot bescherming van Vrankrijk was opgericht. De Keyfer is eenige iaeren daer nae gestorven, wanneer etlyke daegen tevoren een vierigh stert-gesternte aen de lucht was verscheenen.

5. Daer nae zyn over de schifting van 't Rijk tuschen zyne erven *Constans*, *Constantin* ende *Dalmatius* harde stooten en oorlogen gevallen. Aen *Constantin* viel *Spanien*, *Brittanien* en Vrankrijk te lor, die zich daer mede noch niet genoegende ende alleen den baes willende spee-

len, met den op-bod der Vranken een gedeelte van *Switzerland*, * *Beyeren*, en * *Noord-gouw* ging bemachtigen: dan wierd op zyn Italiaenschen tocht in een schermutzel door het volk van zyn broeder *Constans* neder-gemaakt, en zyn afgehouwe hoofd in den stroom gesmetten. *Constans* stelde zich voort in 't bezit van des selfs Ryken: doch eer hy wt *Hongaryen* nae Vrankrijk hem verwoegde, begonnen de Vranken, hier door opgewackerd, het wylen vrede-verdrag aen een kant te stellen, ende, in wederwil van de Overste die *Constantin* tot bewaer van den Rhijn hadde gelaeten, door Vrankrijk te struyk-rooßen. *Constans* reyde met een vlucht nae Vrankrijk en legerde hem tegen den vyand, tot dat nae een zwaer treffen 't verbond tuschen beyde hervat, ende de Vranken wederom zyn gekeerd in hun gewesten over Rhijn. De Overste *Magnentius* heeft *Constans*, terwijl hy in Vrankrijk verkeerde, na 'tleeven gestaen, hem ook by 't Pyreneesche gebergte achterhaeld, ende in 't by-weesen van een eenig Frank, met naeme *Gaijs*, ter dood gebraght. *Constant*, om daen broeder-moord te wreken, beflot den voor-vluchtigen *Magnentius* binnen * *Lyon*, daer hy genoodzaekt wierd wt wan-hoop de handen aen zich zelf te leggen. *Constant* nu in alles ende over al meester zynde, nam voor de Vranken, niet op de wyze van zyn vader, door schrick en straffigheid in te teugelen: dan liet, om hun vordere onlusten en aenvallen op Vrankrijk af te snyden, een deel Vranken van over Rhijn nae 't Fransch gebied (daer zy voorheen zoo zeer om hadden gekantst en gearrebeid) als mede nae * *Nederland* verhuysen, daer hy hun van lande-ryen en huysen aenwizing dede. Boven dat gebuykte hy de aenzienlijxte van hun niet alleen tot zyne hof-ionkers, maer ook tot Leger-en Steeden-bedieningen. Soo was by den Romeynen *Mellobandes* a wapen-meester, *b Lange Gij* hoop-man: een ander Vrank wierd met groote eer en sleep van 's Keyfers hovelingen vermits zyne onpasseelikeit nae 't Iode-land vergeselschapt, ende aen den oud borger-meester *Hilario* hoog bevoolen. De Vrank *Bonitius* heeft zich mede ten dienste van *Constant* dapper gedraegen tegen de *Liciniaenen*. Dese zoon *Sylvanus*, niet tegenstaende hy *Neder-duytzland* (waer van de minste slip niet en is onse *Gelderland*) voor ende van wegen *Constant* manneliken voor-stond, wierd ester van de quade tongen als een verrader en eygen-baet-socker aengeklaegd. *Malarick* Overste over de Vranken en gemeensaem met den Keyfer, sprack voor zyn afwezenden lands-man en macker, ende beloofde hem in eygen hoofd voor den Keyfer te doen erschynen. Dese heyl-zaeme raed wierd verworpen, ende de oor-blaefers relden *Constant* steeds aen 't oor met hun vergiftigen achter-klap. 't Welk duckwils wezende overgebrieffd, is *Sylvanus* met eendrachtige stemmen van de opperste zyns legers binnen *Kolen* Keyfer verklaerd. Dan *Constans* heeft, nae veelerley aen-en over-slaegen, eenige van zyne hof-dienaers tegens hem opgestoot, ook zommige benden van *Sylvanus* met groot geld en beloften omgekost. Ende aldus is binnen *Colen* op 't onvoorziensfe vermoord dees ruchtbaer krijgs-held, op den acht-en-twintichsten dagh zyns rijks, ende wt een huysken gesleept, daer hy om den Christen-dienst by te woenen was in geweeken.

6. Omtrent

* *Vindob.*
* *Norvann.*

* *Lugdun.*

* *Germania*
secunda.

* *Triunus*
armaturum.
b Lanis-
24750.

te * *N. 211.*
n
h
n
n
n
le
le
at
er
h
h
te
el
or
o.
f-
n-
le
a-
n-
r-
in
en
r-
ns
r-
ft
se
er
de
e-
of
en
n-
de
ke
en
p-
de
er
ge
e-
g-
te
h-
t-
n-
e-
er
t.
e-
ry
e-
id
t
id
t-
ff-
m
or,
sc-
na
en
ge
ett
de

318.

291.

302.

337.

* *Dionysij*
Historien.

* *2. 2. 21.*

* *1. 2. 21.*

6. Omtrent desen tijd begon het Roomsche Rijk als door ouderdom machteloos en aemachtig te worden, ende de Duytsche van alle kanten 't hoofd op te steeken, ofte wt een wederfin van den wtheemfchen trots, ofte om dat die schoone ende weeldige landeryen aen dese zijd Rhijs hen tot begeerigheid verleckerden. De Roomsche macht by den Rhijn om de Fransche en Duytsche af te keeren, ofte te bedwingen, bestond meest in acht Legioenen, * welke in verscheyde Steden ende oorden waeren verdeyld. Tot bystand ende ontzet van de welke waeren geschickt de Batavieren, Westfalingen, Twentnaers, Saliers, Menapiers ende andere meer. * De haeven voor de scheepen schijnt geweest te zyn omtrent Campen aen de Yssel. Met dit heyr, van Legioenen, geld ende raed zoo wel voor-sien, kond Duyts-land nae allen schijn lichteliken vermeersterd, ofte immers in toom gehouden worden, te meer zoo de Romeynen van de andere volkeren van Hoog- ende Neder-Duytsland wierden gehandhaefd, die duckwils selve onder hun over-bueren quaed rockenden, ofte die tot haer bekoorden. Waer mede de Romeynen veel-tijds meer wt-werkten, dan met groote wapenkracht, wanneer zy ofte den vyand die in onderlinge onlusten verwerd was, overheerden, ofte den onderdruckten te gemoet koemende, alle beyde te gelijk overweldigden. Dese strecken waeren de Duytsche niet onbewust, ende daerom wyzer wordende door zulke harde slaegen, vermanden haer zelfs, om den Rhijn-kant te zuuyveren, welken de Romeynen zonder welike aankomste bezaeten. Gelijk ook de Franken ende Duytsche nae de moord van hun over-hoofd *Silvanus*, geweestden Keyser, door-breekende de grendels van den Rhijn, geheel Vrankrijk in onrust hebben gesteld, ende een moy deel daer van bemachtigd. *Constant* was in deze zwaerigheid genootsaekt, zyn neve *Iulian*, die zich doen by den Grieken te Athenen ende by 't Christen-geloof hield, tot gemeenschap van 't Rijk te roepen, werpende hem op den hals de forge, van Vrankrijk ende den Rhijn tegen den Franken ende alle Duytsche te vryden. Terstond onder wegen een treurige boodschap krieggende, dat Colen, doemaels mede een beroemde Stad, na een hals-sterk beleg van den Franken was over-heerd, ging hy by zynzelve mymeren, dat hy door dezen nieuwen last niet meer had gewonnen; als om met meerder bekommernis te sterven. Naderhand bemachtigden de Franken ende Duytsche, in den voor-tijd, by gebreck van goeden tegenweer, * *Autun* een zwacke Stad, dan zyn terstond op d'aenkomste van de oude Roomsche troppen gedwongen te verhuysen. *Iulian* dit verstaende, voerde zyn leger na *Autun*, met meyning, om den vyand hier ende daer omswermede, by gelegentheid aen te tasten. Van daer is hy nae * *Auxerre*, ende zoo nae * *Troyes* toegegaen, stuytende de Duytsche, die hem na zyn dunken te sterk waeren ende met hoopen op hem aenliepen, ter zijden af; de voordere viel hy van de hooghten op 't lijff, waer van zich zommige door bangigheid gevangen gaeven; de voorvluchtige wierden, vermits der Romeynen zware wapenen, niet nae-gezet. Een weynig daer nae ging hy Colen wederom beleggen. Ende binnen kort wierd hem de Stad, door verdragh met die van binnen, ende volgens het vredes-besteck met de

Koningen en 't gantsche leger der Franken aengegaen, opnieuwsingeruynd.

7. 't Volgende iaer ging *Iulian* tegen *Chonodomaer*, Coning der Allemannen by *Strasburg* in 't veld, in welken slag wel 60000. Duytsche zyn gesneuveld, ende noch wel zoo veele in den stroom verzoopen. De Coning zich op een van de by-gelegene bergen met de vlucht bergende, gaff hem eyndliken ook over, nae een voorgaende belegeringh. Alwaer de Batavieren met hun Oversten, ofte, zoo ze *Amianus* heet, Koningen, 't Roomsche voetvolk, welkers gelederen bereeds waren door-gebrooken, in den wtersten nood weder hebben op-geticht ende ontzet. *Iulian* de af-gevallene Steden weder over-weldigende, droeg daer nae zorg voor alle levens middelen; ende liet daerom op de wterste grensen van Duyts-land, alwaer de Rhijn met twee armen loopende de zee soekt, 800. Schepen grooter als Iachten wt de naefte bosschen op-timmeren, welke het kootn wt Engelland den Rhijn opwaerts zouden brengen. Ondertusschen socht de Ritmeester *Severus*, reyzzende over Colen en * *Gulich* nae * *Rheims*, de Franken, die de ontblootte plaetsen inder haest gingen verwoesten, onvoorziens te overvallen ende te stooren. Maer zy, schroomende voor 't heele leger 'twelk vast op haer kam aenstooten, deden wt twee by hen veroverde Vestingen alle doenyke tegenstand. De Keyser zulk gewaer werdende, hield de Stad * *Kesselaen* de Maes in 't Geldersche gebied, niet tegenstaende het in 't hertgen van den winter was, 54. daegen lang beslooten: ende duchte ende dat de belegerde de donkere nachten te baet nemende over den toe-leggenden stroom mochten raeken, beval hier over eenige soldaeten dagh ende nacht met spel-schuyten op de Maese te kruysen, ende 't ys aen schollen te breeken, op dat geen mensch van binnen zoude wt-loopen, ofte van buyten in koemen. Ende alzo bracht hy de Stad door hongre, waeken ende wanhoop in zyn geweld, ende stuerde alsdoen het volk van bezettinge tot den Keyser. Naulijx was dit geschied, of de Franken kamen voort wt de muynen op hoop van de Stad te verlossen: dan verstaende dat zy al in 's vyands klauwen was, zyn sonder yette bestaen, weder in hun leger gekeerd.

8. *Iulian* is heel vroegh in 't iaer daer aen volgende van * *Parijs* op-getrocken, met een voornemen, om de vyanden onverhoeds te overrompelen. Waer over hy voor dertig daegen brood deed backen, 't welk den soldaeten op de schouderen mede wierd gegeven. Eerstelijc zoud het den * *Sallickers* ofte *Sallanders* (een volk onder den Franken) gelden, om dat zy onlangs hun woonplaetsen onderstaen hadden in 't Roomsche gebied omtrent * *Braband* neder te zetten. Deze schickten hem tot aen *Tongren* gesanten tegen, dat hy de vreedsaeme wilde laeten ongequeld, welke hy met een dubbeld bescheyd weder gaen liet, stuerende middeler tijds *Severus* langs den Rhijn-kant voor wt, dien hy op de voetvolgde, ende viel den *Sallickers* soo onverwacht op 't lijff, dat zy hun van stonden aen overgaeven. De * *Campenaers* (die doen omtrent *Zutphen* ende over de *Yssel* woonende waeren, ende aen gelijke misdaeden plichtig) heeft hy eensdeels neder-gehouden, sommige die haer wt hard-neckigheid ter weere stelden, gevangen ende aen banden geleyd, ende d'andere veldvluchtige

* *Vid. ant. rom pag. 27. & seq.*

* *Nevalia.*

356.

* *Augustinus.*

* *Antistatus.*
* *Tricasse.*

357.
* *Argo.*
* *Ramus.*

* *Isaev.*
* *Lin.*

* *Asion.*
* *id. id.*

358.
* *Parif.*

* *lij.*
* *Franc.*
* *in Tr.*
* *Helena*
* *Sakab.*

* *Tanania.*

* *Clan.*
* *siemph.*
* *lan.*

359.

* *Boloni.*

* *Franc.*
* *Am.*
* *ma.*
* *alier*
* *Tanania.*

* *Franc.*
* *Argo.*

vlucht
steden
drie Bl
onder-
zijn m
op hoo
gewas
hem, v
't Krijg
ende n
van st
hem te
voor ee
van ge
lattera
beter,
een aap.
Maer l
over R
Braban
geslag
racken.
naris w
genoot
weld in
de *Qua*
nemacl
den nabu
niet gel
toereed
ende vo
den af
landers
stooten.
* *Iulian*
tegen-st
moeyd
leefsthe
toegeva
andere
Legioen
in de na
niet voo
meynen
eenige
dat de Q
lang heb
9. Ni
om der
te keere
* *Boloni*
daer, ho
zeylen.
eygen h
niet zon
Franken
wezen g
Maer Co
grooten
de *Batav*
landers
't dexel
vieren n
rond wt
ballingf
hellig *Iu*
ende na
Iulian
Constant
Kreytz (s
over Rhi

Onder Juliaen, Joviaen en Valentinaen Keyseren. III. Boek. 23

vluchtige over Rhijn onbespeerd nae haer maelfteden laeten trecken. Hier op herbouwde hy drie Blockhuysen aen de Maes van den Franken onder den voet gefineeten, laetende een deel van zijn mede-genomen voor-raed aldaer beruften, op hoope, van zijn behoef ende nootdrift wt het gewas van de Campenaers te bekoemen: 'tWelk hem, vermits het zaed noch onrijp was, is gemist. 'tKrijgs-volk vindende hun knap-facken ledig, ende nergenste bijtten ofste te breeken, begond van stonden aen *Iuliaen* swart te maeken, ende hem te schelden voor een *Afflaener*, een *Griexken*, voor een *valschen bedrieger*, ende die onder schijn van geleertheit met het hoofd gegeld was. Zyne lasteraers maekten 't by den Keyser *Constant* niet beter, noemende hem een *geytjen en geen mensch*, een *aep in 't purper*, ende een *Griex letter-maeviken*. Maer by wat gelegenheid de Sallanders doen over Rhijn gaende, zich omtrent de Maes en Braband, iac selfs in de Betouwe hebben neder-geslaegen, moeten wy met een vinger hier aen-raecken. *Zosimus* verhaeld, dat zy van den *Saxenaers* wt hun wooningen verstootten, ende daerom genootfaekt waeren, in een vreemd land met geweld in te dringen. De *Saxenaers* gevoegd met de *Quaeden*, hadden een opset, de Sallanders 't eenemael te verdelgen, hadden de Franken, die voor den abuerige macht van *Iuliaen* vreesden, zulk niet gefchut. De *Quaeden* niet te min scheepen toereedende, kaemen van boven den Rhijn af, ende voor by zeylende 't land der Franken, traden af in de Betouwe, ende bestonden de Sallanders, die al in 't bezit der zelve waeren, wt te flooten. Waer over de *Quaeden* de wapenen van *Iuliaen* op den hals haelden, die ze vinnichlijken tegen-stond, ende de Sallanders gebood ongemocyd te laeten. De Sallanders door dese bekeeftheit ingenoomen, zijn den Keyser vrywillig toegesallen, die eenige Sallanders, *Quaeden*, ende andere ingezetenen van de Betouwe onder zyne Legioenen vermengde. De *Quaeden* nestelende in de naest-gelegene plaetsen, deden naderhand niet voor de vuyft maer luypender wijze den *Romeynen* grooten deer. Wt de over-blijfselen van eenige plaetsen en geslachten kan men afneemen, dat de *Quaeden* zich in 't Roermondsche gewest lang hebben veronthouden.

359. 9. Niet lang daer na is *Lupicin* wapen-meester, om der Schotten en Picten inbreuk in Engelland te keeren, met eenige Bataviersche troppen naer * *Boloniën* in Vrankrijk af-geveerdigd, om van daer, hoewel midden inden winter, na Londen te zeylen. Want *Iuliaen* vond ongeraetzaem in eygen hoofd daer heen te gaen, om Vrankrijk niet zonder Stadhouders te laeten, ende op dat de Franken en Allemans aen den Rhijn in zijn afwezen geen nieuwe parten mochten aenrichten. Maer *Constant*, mis-gunnende aen *Iuliaen* al te grooten voorspoed, deed zijn best om niet alleen de Bataviersche benden, maer ook de * *Peel-landers* ende andere te rugge te ontbieden, onder 't dexel van den Parthischen tocht. De Batavieren naemen dit heel qualijken, ende weygerden rond wt, zoo verre van hun vaderland als in een ballingschap te vertrecken. Waer over zy eenhellig *Iuliaen* tot Keyser hebben op-geworpen, ende na ouder wijze in een schild om-gedraegen. *Iuliaen* stuerende al voreas eenige gezanten nae *Constant*, is wederom in den Neder-duytschen kreytz (waer van een goed deel Geldersch is) ende over Rhijn gaende, in den bedrije der * *Anfua-*

riers gekoemen, om dat zy den Rhijn-kant ende de Fransche paelen steeds onvry maekten, welke hy (alzo zy niet op hun hoede waeren, ende zoo wijd hun heugen mocht van niemand, vermits de moeyelike wegen ende aenkomften, verstoord) met kleyne moeyten overwan, ende een vrede nae zijn eygen goed duncken op-leyde. Van daer spoedigde zich *Iuliaen* nae * *Bazel* en den *Donaau*, ende zoo nae 't Oosten, alwaer hy mede met over een luydende stemmen (terwijl *Constant* was over-leeden) tot Keyser is ingewilligd. Vorders tegen de Parthen treckende, is in 't iaer 363. na Christus geboorte, van wien hy een schamper vervolger ende over-looper was geworden, met een ruyters-speer in zijne heupe door-stooken. *Ioviaen* is hem in 't rijk gevolgd. Ten welken tijde de Batavieren, welke *Iuliaen* by 't eyland *Sirmio* had gelaeten, hoorende de dood van hun Over-heer, *Luciliaen* den schoon-zoon van *Ioviaen*, die hun dese tijdinge aendiende, wt hevigheid ende ongeduld door de spieffen hebben ge-iaegd, zonder eenig ontzach van den nieuwen Keyser. *Procopius*, die *Iuliaen* in bloed bestond, bleef effenwel onbezeerd. Gelijke dadelikheden hadden de Batavieren aengericht nae de dood van *Cajus Caligula*, zoo dat zy van ouds haer Over-hoofden altijd wt ter maeten hebben ge-draegen.

10. Na *Ioviaen* volgde *Valentinaen*, die zijn broeder *Valens* terftond op den zelve eeren-trap ging verhoogen. De Franken haer geluck vischende wt de dood ende het af-wezen van dusdaenige Vorsten, begonnen met de *Saxenaers* te lande niet alleen, maer ook ter zee de Fransche grensen te besoeken. *Valentinaen* om de invallen der Franken ende alle Duytsche te schutten, liet, hoewel tegens voorgaende bedingen, den Rhijn van Switserland tot aen de zee toe met groote bolwerken, ende Vrankrijk op bequaeme oorden met land-weeren versterken. De Duytsche niet te min, verbeydende den gelegen tijd, bestormden 'telkens de Roomsche bepaelingen. Als tegens hun *Charietto* ende *Severian*, beyde * *Stadhouders* van beyde Duyts-landen, met haer wt-schot in 't veld gingen, ende alle beyde van de Duytsche waeren neder-gemaekt, wierd den Batavieren te gelijk een vaen ontweidigd, welke zy eyntliken ter nauwer nood weder kreegen. Als *Valentinaen* daer na zelfs tegen haer wt toog, ende de *Komeynen* anderwerf wierden af-geroift, en zulk (zoo men woude zeggen) door enkel versuym van de Batavieren, heeft ze de Keyser hier over met straffe woorden beigend, ende beschreyd de schand-vlecke, die 't Rijk door dese blootheid was aengedaen; daer neffens alle de Bataviers geheeten hun geweer neder te leggen. De Bataviers zoo groot een on-eer af-biddende, spitsten zich tot een nieuw gevecht, ende troffen den vyand zoo aen, dat luttel van de vorige overwinners hun ontmoetende, haere moeder wederom te huys kaemen. Waer nae de *Saxenaers* (de Franken zich geruust houdende) een aenloop op 't Roomsche gebied onder-stonden. Aen dien hoek was plaets-bewaerder *Nannien*, die tegen hen aengaende, den eersten storm lichtelijken wtstond: en frax, nae een gevaerlijke quetzuer, van den Ritmeester *Severus* wierd ontzet, die een groote macht aenvoerende, zulk een schrick onder de vyanden veroorfaekte, dat zy van stonden aen om vergiffenis en vrede karmden. Maer als zy nu, zorgeloos op dit verdragh, langs den eersten

* *Konstantin*.

363.

* *Germania prima & Secunda Comiti*.

370.

357. * *Armen*
358. * *Frax*
359. * *Volant*
* *Germania prima & Secunda Comiti*
* *Frax*

eersten wegh weder nae huys keerden, is'er een sterke trop Roomfche voetknechten, voortgeftouwd van een groot geweld ruyteren gekommen, die ze onder wegens omtrent Duyts in't Frankfche gebied heeft beflooten ende zooaengevat, dat hunner niemand de voeten van de plaetz hebben gedraegen. Na't overlijden van *Valentinaen* is de Keyfer-kroon vergoest aen zijne lijfs-erven *Gratiaen* en *Valentinaen*, beyde noch zeer iongh zijnde. In de fcheydinge viel *Gratiaen* de Rhijn-kant ten deel, die in't derde iaer zijns rijks, onderftut van den Franken (welker Over-hoofd was *Melloband*) over Rhijn zetten, den oorlog aenving tegen de * *Lintzgouwers*, tot zijn merkelijk nadeel; zoo nochtans, dat zy gyzelaers overgeevende eene vrede aennaemen. *Valens Veld-overfte* in't Oosten, had doen ter tijd werk met de Gotten omtrent *Hadrianopol*: ende als de hoofd-flagh geschiede (waer in *Valens* bleef met veele Grooten, ende over de helft van't heyr) trachtete *V. Flor* met de Batavieren in der haeft na hem toe te rucken; dan te laet bykomende bracht de zyne in behoude plaetzen. *Gratiaen* kreeg naer een gelukkig treffen met de Allemans, kondfchap, dat *Clemens Maximus* van het oproerige krijgs-volk in Engelland Keyfer was op-geworpen, die de kroon eerst wt beschroomtheit van hem wees, dan naderhand door dreygementen aengreep. Niet lang daer nae kam hy te fcheep aen de deuren van den Rhijn, alwaer hy van't voik van oorlog, tot bezettinge in Nederland leggende, wierd bevestigd. *Gratiaen* kocht de Allemans met groot geld tegens haer om. 't Welk de oude benden zich belgende, ende hier wt nemende als of men ze minwerdig oordeelde dan de nieuwe huylingen, meestendeel tot *Maximus* over-liepen, die *Gratiaen* daer nae op de vlucht, ende eyndliken met argelift om't leven heeft gebracht, vallende voorts met gewaepender hand in Italien tegen *Valentinaen*.

387.

11. Over de Franken hadden doen ter tijd het gefach *Marcomyr*, *Suno*, ende *Genebald*. Onder welke Overften zy, hun beftreck aen den Rhijn te buyten gaende, Neder-Duytfland afgrijffeliken hebben verwoest, ende een macht van menschen neder-houwende, de weeldigste landen verdorven, ia de stad *Colen* zelfs vervaeris aengeiaegd. Als dese tyding te *Trier* begon te klinken, zamelden *Nanniceen* ende *Quintin* omtrent *Colen* haer leger by een. Maer de Franken zijn met roof beladen weder over den Rhijn gestreken, laetende veele van de hunne op den Roomfchen bodem, om een nieuwe plondering te beftaan, daer de Romeynen goedvechten tegen hadden, die'ereenige by't * *Ardenfche bosch* in de pan hieuwen. Als daer na onder de Roomfche Veld-heeren in bedenken wierd genoomen, of men in Franken zoude in-vallen, stemde *Nanniceen* daer tegen, ende hield voor vast, dat zy ongetwijffeld fteiket zouden zijn in hun woonfteden. *Quintin*, met de andere, dezen raed verdoemende, ging by't Slot van *Nuys* met zijn heyr over Rhijn, ende wyder't land inloopende, vond de hutten allenthalven ledig, ende de boerfchappen verlaeten. Want de Franken hadden, door een gemaekten febrick, zich in't diepste van de bossen verfteeken, ende aen der zelve wigang veele mutzaerden op een gestapeld. Naet verbranden van de huysen (waer mede de roekloofe soldaeten den papegaey meynden afge-

* *Carbonaria*
vel *Carbo-*
naria fcl-

fchooten te hebben) hebben zy met vrees ende in de wapenen vernacht. In't schemeren vanden dagh zijn zy de wouden in-getrocken, raekten al doolende in veele wer-hoeken, ende kamen ten leften, bevindende dat alle door-gangen met groote heyningen waeren af-geslooten, 'eyndens de kronkel-bossen wt op een vernachtig veld: in't wt-worstelen verdoonde zich een kleyn tal Franken, die boven van de opgehoopte ftaeken, als van de kruyn van een tooren, aen alle kanten menichte van bouten op hen wt-schootten, beftreken met het zap van vergiftige kruyden, die'topper-vel alleen ende zelfs geen doodelijke plaetzen raekende, nochtans doodelijk waeren. Als zy daer nae met grooter macht van vyanden wierden omvangen, ylden zy haer nae de ruyme ende van den Franken open-gelaetene landen: daer de ruytery eerst in de diepe peelen met hun peerden is ingezackt, ende d'een van d'ander om verre gestooten. 't Voet-volk zelf't welk van geen peerden was vertreeden, de voeten ter nauwer nood wt het slijk ruckende, begaf zich al bevende wederom na de bossen, daer het met zulke mozyten was wt-geraekt. In voegen, dat de Roomfche Legioenen door den onvoorziene aenloop der Franken in werre zijn gebracht en verlaegen, ende de hoopman *Heracius* met meest alle de Overften gefneuveld, wtgezondert weynige, die het gevaer in de bossen ofie in der nacht zijn ontdooken.

12. Na de dood van *Maximus*, zond *Theodosius* zijn Veld-heer * *Arbogast* een Frank nae Vrankrijk tegen *Vitor Augustus*, zoone van *Maximus*. In stede van *Nanniceen* ende *Quintin*, wierden, om hun quade toezicht en nederlage, gekoozen *Charietto* ende *Syrus*. Op hun ende *Arbogast* eerste aankomft wierd *Vitor* in een slagh overwonnen, gegreepen ende gedood. Waer nae *Charietto* ende *Syrus* in Neder-Duytfland aen dese zijd Rhijns tegen den Franken zijn gelaeten. Ende alzo de Franken opeen nieuw wt Nederland buyt hadden gefchraept, bracht *Arbogast* den Keyfer in gedachten, dat men straffe over hun behoerde te neemen, by zoo verre zy al't gunt voor defen by de verftroyinge der Legioenen was geroofd, op een sprong niet te rug te gaen, ende de belhamels van dien oorlog in handen leverden. Waer over hy binnen weynige daegen, met *Marcomyr* ende *Suno*, Koning der Franken, korte't zamen-fpraek gehouden hebbende, ende nae ouder gebruyk pants-luyden bekoemen, in't land van *Trier* is gaen over-wintren. Waer wt wel te verneemen is, de vorige nederlaege miffchien niet minder geweeft te zijn als die van *Varus*, zoo, nae't melden der Schryvers, niet eene, maer meer Legioenen, ende ten weynigften drie door dit verwoede volk waeren neder-gemaekt. Hoe zeer de Franken doen ook ontriefd zijn geweeft, ziende dat hun landfman *Arbogast* by den Romeynen zoo gefien, wt haer alleen van hun Koningen, niet alleen zijn vaderland afen ging, maer opentliken met raed en daed tegen-streef, kan een yeder merken, aen wien de Roomfche strecken niet onbekend zijn, die daer voor al op wt waeren, om de Duytsche, die zy anderszins niet en wiften te dempen, door onderlinge verfehillen tegen een op te hitzen. Waer nae *Arbogast* in't afgaende iaer (zittende nu Vrankrijk allenthalven in vrede) om *Suno* en *Marcomyr* nae zijn goed-duncken te quellen, in't felste van den winter zich nae *Colen* vervoegde, op dat

387.

Arbogast

395.

400.

390.

408.

op dat
land r
dewijl
lage-le
met ee
aen de
'tdorp
zonde
dat zo
den O
berge
Arbog
lieten
plaegc
13-
gen va
de kro
zijn m
te doe
besprij
fche d
pliche
ken hy
dan k
macht
fchen
tot ver
ende a
bevre
betroc
in Ital
stroon
weeft
hande
zijn ka
verloof
Daer
395-
voor h
vertro
van't l
herftel
rijk,
Zijn ee
schalk
Want
ryena
men d
van he
hy na
gers, d
veel n
Konin
van h
de To
door
400.
beroo
de fter
waere
delene
Rhijn
zijn de
kende
't verd
ofte o
wilde
zoo se
door
408.
Waer
wede
en ho
breed

op dat hy met gemak alle hoeken van Frankensland mocht verspieden ende in brand steeken; dewijl nu de bossen van haer loof ontbloomt geen lage-leggers konden verbergen. Arbogast dan met een leger over Rhijn stootende, bedwong de aen den Rhijn-oever gezeetene Westfalingers, en 't dorp ^a Elten, 't welk de Chamavers in hadden; zonder eenige ontmoeting of tegenstand, dan dat zonnige Ansvariers en Heffische onder den Oversten Marcomyr zich op de over-gelegene bergen vertoonden. De Franken, vindende aen Arbogast zulk een wackeren ende straffen vyand, lieten de Fransche kust by na twee iaeren ongeplaegd.

393. Als *Valentiniën* korts hier na door laegen van Arbogast was ontlijfd, ende Arbogast zelf de kroone niet begeerde aen te raken, dwong hy zijn minder-vriend *Eugenius* om het purper aen te doen; die naderhand lust kreeg om Italiën te bespringen; dan vond eerst goed, de over-Rhijnsche door een nieuw verdrag aen hem te verplichten, ende zulk na den raed van Arbogast, welken hy nergens te buyten ging. Aen den Rhijn dan koemende, ende vertoonende een groote macht Franken en Allemans, tot den Italiaenschen krijg op-gelicht, dreef alzoo die volkeren tot verly van de oude verbonden. Als de Franken ende andere over-buieren hier mede niet alleen bevreedigd; maer ook eensdeels in maetschap betrocken waeren; trock *Eugenius* nae *Aquileia* in Italiën, en legerde zich daer omtrent aen een stroom, alwaer hy met *Theodosius* is slaegs geweest, maer vermand, ende met geveugelde handen over-geleeverd. Arbogast hoorende dat zijn kamer-raed een stuck als een hoofd hadde verlooren, is in zijn eygen zweerd gevallen. Daer na is aen *Arcadius* ende *Honorius*, een luttel voor huns vaders *Theodosius* dood, de kroone toevertrouwd. *Strilico*, die zich wt-gaf voor Voogd van 't Rijk ende van beyde Princen, reyfde nae herstellinge van Italiën, in grooter haest na Vrankrijk, om den Rhijn-streek in rust te brengen. Zijn eenig oogmerk was, de Franken ofte door schalkheid ofte geschenken in slaep te wiegen. Want dewijl als in een oogenblik tijds de landeriyen aen den Rhijn van vooren tot achteren (zoo men den Dichter *Claudian* geloof magh geeven) van hem zyn door-gereyfd en gestild, zoo heeft hy na alle blijk, op de wyze van zyne voor-gangers, den Duytschen een vrede af-gekoft. Zoo veel men ook kan speuren, zijn de Fransche Koningen *Marcomyr* ende *Simo* meyneedelijken van hem verkloekt, nademael hy den eenen by de Toscaenen in hechtenis hield, ende den ander door een gehuerden moordenaer van 't leeven beroofde. Maer als nu de wilde volken, die door de sterke grendelen van den Rhijn en Donauw waeren af-geslooten, ende onder andere de *Wandelen* ende *Gotten*, met heele zwermen recht na den Rhijn af-kaemen om op Vrankrijk aen te vallen, zijn de Franken hun onder ooggen geegaen, zoekende hun het over-landen te beletten, ofte om 't verdrag met *Strilico* gemaakt niet te schenden, ofte om dat zy zoo een hoop vyanden niet en wilden dulden in die landschap, waer op zy zelve zoo seer vlamden. Doch de Wandelen kreegen door de meenichte den Franken aen 't wijken.

400. Waer na dese nieuwe dwing-landen, in spijt ende weder-wil van de Oversten van *Honorius*, Nederen hoog-Duytsland in-treckende, wijd ende breed hun gebied en overwinningen hebben wt-

gestreckt. *Mentis* is van hun verwoest, enveele duyzenden in de Kerk om-gebracht, ^a Worms na een lang beleg over-gegeven, ^b Rheims, ^c Amiens, ^d Artoys, ^e Doornijk, ^f Spier ende *Strasbourg* wtgeplunderd. Waer op de dood van *Strilico* is gevolgd.

14. Omtrent desen tijd zijn de Fransche benden (verftout door den intocht van *Alarick* in Italiën, ende de sloffigheid van *Constant* Stadhouder in Vrankrijk) met een sterke macht over Rhijn zettende in Vrankrijk ingeboord, alwaer zy *Trier* de hoofst-ad van dien rack over-trompelden, wtroofden, ende daer na verberhden. De Wandelen met hun mede-doenders dit gewaet wordende, en bang zijnde voor heur staet, gingen met een krachtigen hoop volks den Franken te gemoet. Dese verneemende, dat *Respendiael* Koning der Allemannen tot bystand van de Wandelen mede in aentocht was, zijn in aller spoed op de Wandelen aengezet, hebben *Godegisael* der zelve Koning dood geslaegen, ende bykants 20000. Wandelen te slaepen geleyd, iae zoudenze alle tot een toe hebben neder-gematst, ten waere de overige door de Allemans ter rechter tijd waeren ontzet. De Wandelen met hun mede-standers de Alanen ende Sweden aldus gehavend zijnde, ende met den Franken niet meer willende te doen hebben, naemen een besluyt zich wt Vrankrijk wech te packen, en koozen tot een Koning *Gunderick* zoone van *Godegisael*. Komende aen de Pyreieische geberchten, ende de Keyserlike bezettinge aldaer aen hun zyd krygende, zijn zy in Spanien ingestort, ende dieper in-breekende, naemen veele Overste der Romeynen die nergents op verdacht waeren in verzeekering. De Franken, met den Romeynen misfchien in verbond staende, begaeven zich nae 't veriaegen van dese Noordsche grijp-voegels weder over Rhijn. De Wandelen verftroyd ende de Gotten op den Roomfschen bodem bevreedigd zijnde, waeren de *Borgondiers* alleen overig, die in de vorige iaeren met de Wandelen in Vrankrijk gekoemen, ende d'zelve na Spanien niet waeren gevolgd. De *Borgondiers* siende, dat ze *Constant* van voorneemen was met wapenen te dwingen, ende niet machtig ofte vaerdig zijnde om hem 't hoofd te bieden, baeden van hem magh vrede. Hy heeft dit bod geerne aengenomen, aen de Rhone verblijf-plaetzen aengeteykent, ende deze gasten nae gesloten verdrag van hem geveesen. De Franken niet zonder groote ontfeltenis zulk verstaende, ende aen haer tanden niet konnende verdraegen dat de *Borgondiers*, een volk van sonderling geen aensien, zonder moeyten vredige huys-vesting in Vrankrijk verkregen, die hen na zoo veele stormen ende stooten niet en was toe-gestaen, zijn zonder vertoef met een leger over Rhijn geruckt, vermeerterende onder andere voor de tweede reyfe *Trier*, 'twelk zy plonderden ende met vyer vernielden. Sulk een iammer heeft die Stad vier-mael getroffen. *Constantius Astevius* was doer van *Honorius* met het Borger-incesterschap van Rome begiftigd, wiens Stadhouder *Castin* daedelijken om de Franken te bezoeken, op een vlucht na Vrankrijk is geegaen, doende hen nae verscheyde slagen de veroverde Steden weder in-ruymen, ende na den Rhijn vertrecken.

15. De Franken doen noch over Rhijn woonende, hebben na de af-lyvigheid van *Marcomyr* ende *Simo*, *FARAMUND* den zoone van

a Venglonen.
b Ambianen.
c Atrebaten.
d Ternois.
e Nemetes.

409.

412.

414.

de
len
al
ten
aer
ms
ld:
tal
en,
ten
bo-
die
jke
en.
len
me
n:
un
om
van
au-
be-
like
de
nen
en
eest
ey-
cht
do-
nae
xi-
er-
oo-
sten
er-
nae
dese
ten.
der-
gast
over
y al
oe-
ge-
in
uge
der
eb-
be-
ne-
tge
te
der
nde
rae-
oen
idf-
wt
zijn
aed
aen
zijn
he,
oor
en.
e nu
en
in 't
ede,
dat

Marcomy tot een Koning ofte Veld-heer over hen bewillekeurt: wiens naem echter by de Schrijvers van die eeuw zelden word gerept; miffchien om dat doen ter tijd de Franken met die van Romen in vrede levende, niet vyandlijx op des Rijx grenfen hebben onderftaen. Dat zy nochtans in defe ruste niet hebben gefluymert, bewijft het *Salifche Befluit*; * (dat is de Over-Yffelfche ofte Sallandfche keur, die de Fransche zoo hoog roemen ende als noch achter-volgen;) 't welk met rijpen raed, ende ten over-ftaen van de Rijx-hoofden is ingewilligd, op dat hy in den aenvang zijn Koningrijk met onverbreekelijke wetten in 't toekoemende vast zoude ftellen. De Raeds-heeren tot zoo een hoogwichtige zaek gekoozen waeren meeft vier, *Wisegast*, *Lofegast*, *Widegast*, en *Solegast*, wegen haere door-drifugheid en hoog vernuft *Gasten*, dat is kloekaerts geheeten. Als middelertijd *Aetius* in Vrankrijk oorlog voerde met *Diderick* Overhoofd van de Gotten, ende hem na een veld-flag dwong vrede te vergen, vonden zich de Franken by dese gelegentheid als geprickeld, om een nieuwen aenval op Vrankrijk te waegen. Want *Clodius*, * de navolger van *Faramund*, die zijne Hof-houdinge ende Slot had over Rhijn te * *Duyfburg* (op de palen van Tongeren tuffchen Duffeldorp ende Wezel) heeft, naer 't vernielen van eenige Romeynen by 't bos van Ardennen, etlyke verfpieders tot aen * *Camerick* toe voor wt gefchickt, ende verneemende dat de baen overal klaer was, op fttaande voet zijn reys genoomen nae Nederland. Op *Camerick* dan aen-zettende, ende de Roomfche befettinge verraffende, vermeerderde de Stad ende al het land tot aen de Some toe. Dan *Aetius* ende *Majoranus* optreckende, hebben de krijgs-macht van Koning *Clode* weder wt en achter-waerts gedreeven. Als doen te *Hefdin* * in Artoysfecker soldaet met een Frankfche dochter bruyloft hield, ende de Franken zich op dit mael verzuymden, zijn zy onvoorfiens van den Romeynen op 't hoofd geflaegen ende veriaegd. Maer of zy niet alleen over Maes, maer ook over Rhijn zijn gedreeven, en melden de Schrijvers niet. Naer *Clodio* is *MEROVE* gekoemen, die *Albero* het onmondig kind van *Clodio* wt-ftootende, zich zelf op 't kuffen ftelde. Dese had het ongemocyd bezit van den Rhijn-ftroom, ende heeft den Franken-ftoel tot de ftroom de * *Ayme* ofte *Difne* in 't gerecht van Rheims wt-gezet. Waer nae hy, 't zamen met de Gotten, van *Aetius* ende den Keyfer *Valentiniæn* te hulp wierd geroepen tegen *Attila*, een gemeen vyand van alle die in Vrankrijk nefstelden. 't Welk een waer-blykelijke proefis, dat de Franken in de lefte ongelegentheid niet heel end' alle wt Vrankrijk zijn verftooten. 't Gevecht met *Attila* is nae wens wt-gevallen, ende onder andere *Merove* met de overige Franken ftæetlyken nae huys geleyd. Of van hem het ftroomken ende de Heeren van *Merve* in de Betouwen den naem voeren, geeffick anderen te bedenken. Een wijl daer na zijn beyde *Valentiniæn* de Keyfer ende *Aetius* deser wereld overleeden, nae dat effen te vooren boven Engelland een fterre was gefien, aen welkers fpeeken een vierige kloor hing op de wijze van een Draek, wt wiens muyl twee rappieren fcheenen wt te kijken, waer van 'teene nae Vrankrijk ftreckte, ende 't andere nae Yrland fagh met feven kleyne ftraelen.

* *Salicalex.*
Vide nostru
Nomenclat.

* *Clodius*
Crimus alii
Clodius aut
Clodius.
* *Coftrum*
Dyffburgum.
Regn Fran-
cis. *fedes.*
Vid. *auth.*
p. 36. &
169.

* *Vicum*
Hel-nam
vocat *Sider-*
num.

* *Axona.*

16. *CHILDERICK* is na *Merove* gevolgd. Onder zijn bewind begonden de Allemans wt haer oogfende, zich in 't befittellen van 't geen boven in Duytfland weder-zijden Rhijns was geleogch, ende de Franken van den beneeden rack (daer onder andere onse Gelderland zich op-doet) ende van 't bovenfte Nederland. Naer *Valentiniæn* was *Flavius Anicius Maximus* drie maenden Keyfer, ende naer hem *Flavius Avitus*, die *Egydius* ende *Patricius Messianus* als Veld-heeren tegen den Franken afveerdigde. Maer *Avitus* binnen kort afgedankt zijnde, kreeg *Julius Valerius Majoranus* 't bewind over de Wefterfche landen. Wat *Childerick* belangd, zoo zeer hy in den oorlog te pryfen, zoo ergerlijk was hy in vredes-tijden, vermits zyne over-tollige fchattingen; onkuytheid, ende bed-fchenderyen; waer over hy in ongunft vande Franken raekende, ende van alle man byfonder van de Lands-hoofden verlaeten, ook zijns levens niet verfeekerd wefende, na Tongren is gevlooden; laetende aen *Vindomael* den opzicht over de Franken ende 't leger, een man van zonderlinge trouw, yverig verftand, ende die de herten zyner lands-genooten vermorwende, zijn Heer schier ofte morgen in fijn oudenftand mocht her-helpen, waer toe hy door een heymelyken handel was verplicht. Onder anderen liet *Childerick* hem te pand ende in bewaer een gouden penning dwars door gefneeden, waer van hy 'teene ftuck by zich ftack, ende aen *Vindomael* het andere over-gaff; tot dien eynde, dat geen boode geloofweerdig zoude zijn, dan die de helfte van dit goud overbraghte. Ondertuffchen wierd by den Franken tot Koning verwaeld *Egydius* een Roomfch burger ende Stadhouder van Vrankrijk. Dese zat acht Iaeren in 't rijk, ende nam infgelyken *Vindomael*, om den roep zyner befpraektheid, heetlyke gaven ende behendigheit, tot fijn Raeds-vriend. Middelertijd kaemen eenige van *Childericks* vyanden hun hoofden neder te leggen, andere lieten hare gramfchap wat bezinken; veele hadden een wederfin in 't gebied van een Romeyn en vreemdeling, fommige bracht *Vindomael* door verzierde befchuldigen ende valsch verwijt in achterdenken, ende eensdeels om 't leeven; ende fiende dat 'er nu weynige overig waeren, liet hy dadelijken een bode afgaen met den door-gekerfden penning, die aen *Childerick* openinge deed van alles. Dees van 't meerendeel der Franken gewillekomd, ende wederom heuchelyken ont-haald zijnde, floeg daer na *Egydius* wt het veld. Daer zijn 'er die desen *Egydius Gillo* noemen, feggende zyne blootheid oorfaek te wezen van het hedendaegfche Duytfehe fpreekwoord, *Gille Franzel*. *Childerick* wederom meester van de kroon zijnde, nam *Basma* huysvrouwe van den Koning van Thuringen, ofte van Tongren, op haer eygen aenporten, tot de fyne, welke haer Koninglyke huys, ftæet, 'ende landeryen, hem te gevalle ende geenfins tegen fijn dank, ver-liet.]

17. Niet lang daer na ftorf *Egydius* Prins van * *Soiffons*, ende Roomfch Stadhouder in Vrankrijk: wiens zoon ende navolger *Syagrius* zich liet danken gerechtigheid te wesen ook tot de overige deelen van het Fransche rijk. *Clodovs* ofte *Clouys* ervende na dood fijns Vaders *Childerick* de Kroon van Frankeland, ende met een loffyken yver bezecten, om dieper en dieper in Vrankrijk

451

452

462

463

469

480

481

in te
te bef
rig w
gondi
by ftu
van d
zyne
ken w
vaerdi
gen,
verhie
aenbo
een ae
zyne t
feer v
niet m
dové w
Tbolou
Gotth
ftaend
de opp
aendie
ren,
Alaric
Konin
de bijl
andere
verbre
Men fe
vallen
fchoud
beyden
hier in
Metius
digd he
dat Aug
ten wt
kroone
voorve
de eerft
vierde
leste toe
eeniger
noemde
mansch
hy, na
496,
vrouwe
liken Ge
een in-
fangen,
nae te g
ken, ne
bezig zi
duydlik
wyzend
ken. G
den in c
toenaer
eennazel
treft, is
fen aen
Gelderf
dag af
bleeven
van de A
bezoede
leeren he
fichte en
van Vran

in te wortelen, vond goed den Romeynen eerst te befoeken: na welker wtroyng hy dan weynig werx zoude maeken van de Gotten, Borgondiers ende anderen, die Vrankrijk hier en daer by stucken in-hadden, voornaemelyken zoo hy van de bystand van Chararich ende Rachnachar zyne neeven, ende mede-Koningen van de Franken waere verseekerd. Als dese op sijn wenken vaerdigh stonden, is hy tegen Syagrius wt-getoogen, die sich te Soissons (een Roomsche gebouw) verhiel, aen wien hy op 't vlack een veld-slagh aenbood. Syagrius met eens verbaesd over zoo een aanzienlyke macht, heeft van selfs met de zyne ten stryde geloopen, ende hand aen hand seer vierichlyken geschermtzeld. Eyndliken niet machtigh zijnde de harde stormen van Clodové wt te harden, begaf sich alvluchtende nae Tholouse, om onder de vleugelen van Alarick der Gotthen Koning veylig te schuylen. Clodové staende nae een volkoemene overwinning ende de opper-heerschappy, liet Alarick door gesanten aendien, dat hy Syagrius flux zoude over-leveren, ofte zonder dat zyne wapenen proeven. Alarich vreesende den toorn van den gewapenden Koning, gaff Syagrius over, die sijn neck onder de bijl moeste buygen. Waer nae hy Soissons en andere Steeden met verdrag in-kreeg, ende verbreyde de paelen sijn Rijk tot aen de Loire. Men segt, dat Chararich, wachtende op 't wvallen van den vorigen strijd, den mantel op twee schouderen droeg, in twijffel staende, wien van beyden hy in 't gevecht zoude mede vallen; ende hier in na-volgende 't voorbeeld van den ouden Metus Suffenus Koning van Alba. Hier cyndigd het Rijk der Romeynen in Vrankrijk, nae dat Augustulus voor weynige Iaeten van de Gotten wt Italien, wt Romen, ende van de Keyserkroone was verstooten. Daer nae nam Clodové voorverscheyde oorlogen te dempen, waer van de eerste was die van Durlingen, de tweede tegen de Allemans, daer na de Borgondische, ende de vierde die tegens Alarich is aengeheeven. Zyne leste tochten deed hy op zyne landsluyden, ende eenige minder-voogden, ofte (zoo men die doen noemde) Frankische Koningkens. In den Allemanschen oorlog is dit verhaelens weerdig, dat hy, na 't af-leggen van dien, meermaels van zyne vrouwe Clotild tot het belijden van den Christliken Gods-dienst zijnde aengeprickeld, op 't leste een in-val heeft gekreegen om den doopte ontfangen, ende 't volk vermaend zyne voetschappen nae te gaen. Behalven andere Kerken-gebruyken, noemde de Bisschop Remy met den doop bezig zijnde, den Koning een Sicamber, duydeliken hier mede ende als met een vinger wyzende op den eersten oorsprong van de Franken. Gelijk mede Sidonius, een van de geleerden in die eeuwe, aen een Frank niet alleenden toenaem geeft van een Sicamber, maer ook van eennagebuer van de Wael. Wat de Sicambers betref, is vorens beweesen, dat hun woon-plaetsen aen weder-zijden des Rhijns meest op den Gelderschen bodem hebben gestaen. Van dien dag af is dit volk zoo yverig ende volstandig gebleeven by 't Christen-gelooff, dat het zich noyt van de Arriensche Kettery, daer de Gotten mede bezoedeld waren, noch van eenige andere dwaelleeren heeft laeten betooveren. Ten welken opsichte ende wegen dese verdienste, de Koninget van Vrankrijk, herkomstig wt den Franken, met

een byzonderen eeren-naem van ALLER-CHRISTELYKSTE Koningen zedert altoos zijn verciert geworden.

18. In den krijg met Alarich dient dit voor al niet over-gellaegen. Anastasius Keyser in 't Oosten, verwonderd staende over zyne heerlike daeden, zond wt Mesopotamien aen hem geschenken ende brieven, met de vergunning van 't Burger-meesterschap van Romen. Clodové die geen kansen af en sloeg ende geen vuur liet wtgaen, ontbood sijn zoon Diderick, ende verschreef onder zyne Franken een vier-dagh. Als dese met hoopen t'zamen-krielden, heeft hy in de Martenskerk zich om-gedaen de Keyserlyke gewaeten, met een purperen-tabbaerd, een krijgs-mantel, ende een gouden kroon met kostelyke gesteenten in-geleyd. Daer nae te paerd klimmende, reed met een prachtigen sleep van de zyne door de Stad. Ten lesten goud en silver onder 't volk te grabbel werpende, wierd met gemeene stemmen voor Burgermeester en Keyser wtgeroepen. Van Tours nam hy sijn reys nae Parijs, blyvende aldaer een wijle leggen, ende beracsdslaegende, hoe hy de andere Frankische Koningkens, met naemen Sigebert, Chanarick, ende Rachnachar best zoude verpletten. Sigebert was meester van 't gantsche land van Colen aen deeze en geene zijd des Rhijns, die Clodové by Zullich in den strijd tegen de Allemans had geholpen, ende zich liet veruuyden, dathy tot dienst des Konings sijn bloed had geplengd, een zwaere quetzuere ontfangen, ende daer voor geen grooten loon en dank ontfangen. Clodové deed ondertusschen beloften aen deses zoon Clodoriek, dat hy nae zijns Vaders dood voor-zeker des zelfs plaetse zoude bekleeden. De Jongeling leggende de woorden van den Koning zoo wt, als of hy zijns vaders dood zoude hebben te ver-ylen, nam de gelegenheid waer, dat sijn vader van Colen over Rhijn was gegaen, dien hy doen op de hielen volgde ende in 't Welter-wald vermoorde. Clodové rond wt voor al de weerd belydende, onbewuft ende onnoosel te zijn aen dit grouwlyk bedrijf, wrook desen vader-slag aen den hals van den zoon, ende wierd met bewilliging der onderzaeten in dat Rijk mede in-gehuld. Chanarick, een man van een sterken aenhang, scheen luttel op den Koning te passen; ende was in den slag tegen Syagrius in twijffel geweest, wien hy van beyden de hand zoude bieden. Clodové met een innerlijk wroegen hier op denkende, ofte (om den spyker op 't hoofd te slaen) door allerley weegen en strecken zich zoekende te rijken, dwong den vader t'samen met sijn mondigen zoone den Moniks-kap aen te trecken. De Jong-gezel tastende op de stoppel-hayren van sijn baerd ende op sijn geschooren kruyn; sprack yet schamperlijx op den Koning, die zulx hoog opneemende, hun beyde om 't lieven hielp. Daer nae is Clodové tegen Rachnachar, Koning van Camerick en Atrecht, een wulps mensch, ende die seer op sijn adel stofte, te veld gegaen. De oorfaek van toorn en oneenigheid was onder anderen, vermits hy openbaerlyken en steeds in den mond had, dat hy als een achter-neef van Clodio de naefte was tot de kroon der Vranken. Welk alsoo 't niet wel en klonk in de ooren van Clodové, liet hy hem neffens zyne broeders door een Inooden treck om-brengen. Dewijl Clouys, de buytenlandsche oorlogen nu meere deels af-geleyd zijnde,

* Turanes

* Silva Bary. cenia, uti conjunct.

* Unde haec quas nemo, sed oportet habere.

455
457
462
466
469
480

* NITIS
BEPONE
GULLA
SICAM-
BER.
* Sidonius
more frall
Lectio
66 De
vulgaribus
Sicambis
* op' v
de Suly

513. zijnde, defeen gelyke dingen binnen 'slands be-
drijft, is hy ongeveerlyken twee iaeren hier nae
ontflaepen, een byfter * en onbezuyfd man, ende
die meer werx hadde gemaect van de grootheid
des weerlds, dan van God ofte zyn eygen bloed,
eer en eeden. Hy liet achter vier lijfs-erven, van
d'welke *Childerick* het Rijk van *Parijs*, *Clotayr*
van *Soiffons*, *Clodomir* van *Orleans*, ende *Diderick*
de kroon van * *Metz* be-erfde. *Metz* was de
hoofst-*stad* van 't gebied van *Austrafien*, 't welk
wel zoogroot was als *Duyts-Frankenland*, (alfoo
genoemd ten opfichte van 't *Roomfch-Franken-*
land, anders * *Normandyen*) vermits het zich
langs den *Rhijn* en *Maefe* wftreckte, ende in
zyn kring niet alleen *Boven-*maer ook *Neder-*
*Duyt-*land begreep, ende neffens de *Brabanders*
en *Gulichers* ook onse *Gelderfche* en *Betouwers*
tot de *Zee* toe.

19. *Diderick* duldende in den aenvang fyns
Rijx der *Deenen* in-valen *zee-stroo*peryen, zond
daer nae zyn zoon *Theodebert* met een *steeuwig*
leger tegen hun *Koning* *Gotilach*, die geklopt
en verftroyd zynde, den buytende overwinning
liet aen *Theodebert*. Ten welken tyden 't *Rijk* der
Franken seer is wtgelegd, ende door den toeval
van de * *Bretons* tot een merkelyken aenwas ge-
koemen. Want als de *Franken* en *Duytsche*, de
Bretons hun nabueten sich onderdanig fochten te
maeken, met alle macht besprongen, en haere
landen steeds door-liepen, ende eyntyken fae-
gen, dat fy van haer oude manhaftigheid ende
rouw tegens den *Romeynen* niet waeren af te
leyden noch ook wt te royen, baeden fy dat de
Bretons met hen in verbond en gemeenschap van
van houwelik wilden treden; welke voor-flag-
ken niet vreemd en docht, alfoo zy beyde den
Christliken dienst waeren toe-gedaen. De
Roomfche foldaeten, aldaer in bewaeringe leg-
gende, zoo hen de wegh nae *Romen* was af-ge-
fneeden, leverden allenxkens hun vaendels ende
overige plaetsen in handen van de *Franken* en
Bretons. Als daer na *Diderick* verscheyde oor-
logen tegen *Hermanfred* *Koning* van *Tongren*,
ofte (zoo andere melden) van *Duringen*, als mede
tegen de *Borgondiers* by de hand had genoomen,
ende met voor-*spoed* wtgevoerd, liet hy stervende
't *Rijk* over aen zyn zoon *Theodebert*, na dat effen
te vooren een *stert-sterre* aen den hemel had ge-
licht. *Theodebert*, die, zoo 't schijnt, aen den
Rhijn ongequeld bleef, ging tegen *Amalarick*
Koning der * *Wester-Gotten* in *Spanien* oorlog
voeren, dewijl hy aen de *Arrianerye* vast zynde,
de *Koningin* *Clotildis*, haer kerk-gang doende,
onder andere smaderyen met ruyinis had laeten
bewerpen. *Theodebert* snelde zich op fyns *Susters*
klachten, met een macht van volk nae *Spanien*,
alwaer hy *Amalarick* op de vlucht achter-haelde,
ende ter dood bracht, met hem sleepende den
Koningliken schar ende syne *suster*, welke onder
wegen is gestorven, ende te *Parijs* by haer groot-
vader *Clodove* begraven. *Theodebert* zyn weder-
tocht door *Vrankrijk* nemende, maekte zich met
een meester van de landfchap over de *Rhone*,
welke *Amalarick* van *Athalarick* had gehandeld.
Hier op is gevolgd een verdrag ofte t'zaemen-
spanning der *Franken* en *Gotten* tegen den *Key-*
fer *Iustinaen*. Maer de kans keerende, als de
Franken onlangs daer nae van den *Keyfer* tegen
de *Gotten* waeren opgemaect, hebben fy by die
geleghentheid 't land van *Provence* in *Vrankrijk*
in handen gekreegen. Als middeler tijd de

oorlog in *Italien* tuffchen den *Roomfchen* *Veld-*
heer *Belisarius*, ende de *Gotten* voort-ging, heeft
Theodebert (om zyn verbond t'effens niet af te
gaen) duysend *Borgondische*, doch geene *Frank-*
ische voet-knechten, den *Gotten* in *Italien* te hulp
gefchickt, hen belastende wt te *stroyen*, dat zy
met onweeten van den *Koning* waeren vertrok-
ken. 't Volgende iaer, als den *Gotten* de *pipfchier*
was gebrooken, gaende syne begeerlikheid bo-
ven de beloften aen den *Romeynen* ende *Gotten*
gedaen, bracht *Theodebert* een geweldige macht
Franken door de *Alpes* op den bodem van *Genua*;
iaegende in zyn eerste aenkomfte de *Gotten* en
Grieken wt hun leger-stede. Maer wanneer de
roode loop terftond zyn geheel heyr ontftack,
heeft daer-en-boven *Belisarius* door brieven
Theodebert zyn eed ende verbond met den
Keyfer te gemoet gevoerd. *Theodebert* alles over-
weegende, bevroedende mede, zoo hy zich lan-
ger in *Italien* op-hield, dat de overige troppen
door de sterfte of 't *sweerd* verfmeltende, hem in
gevaer fyns levens zouden stellen, is zonder lan-
ger vertoef weder met goed gemack nae *Vrank-*
rijk gekeerd.

20. Daer na overweldigde *Totilas* der *Gotten*
Koning de *Stad* *Romen* (blaekende middeler-
wyl een yfelike sterre aen de lucht) ende nam
Vitiges daer binnen gevangen. *Totilas* hoog-her-
tig op dese zeegen, verfocht dat *Theodebert* hem,
als *Koning* van *Italien*, syne dochterten houwe-
lijk wilde beftaeden: dan kreegh voor berich,
dat het geen *Koning* van *Italien* geleck, de hoof-
stad *Romen* zoo onmenschelyken te verdelgen.
Ondertuffchen wierd tuffchen den *Franken* en
Gotten een befteck beraemd, dat yeder 't zyne
onbespeerd zoude behouden, ende aen weder-
zijden geen vyandfchap worden gepleegd; zoo
't gebeurde, dat *Iustinaen* door *Totilas* wierd
over-heerd, zoud het elk vry-ftaan by de hand
te neemen, 't geen hy te raede mochte vinden.
Theodebert zeer onverftaegd ende onrustig van
aert, nam voor midden in den brand van den
Italiaefchen oorlog, den *krijg* in *Thracien* over
te zetten, ende *Constantinopelen* te belegeren,
dewijl *Narfes* *Veld-overfte* van *Iustinaen* met
zijn *Griex* leger in *Italien* doende was. Waer op
het volk van alle kanten by een wierd getrocken,
ende gants *Duyt-*land met *Hongaryen* gaende
gemaect, ende elk in 't byzonder aengespro-
ken, dat men niet en moeste gedoogen, dat
Iustinaen zich niet de valfche toe-naemen van
* *Duytschen-* en * *Franken-Temmer* ging op-
pronken. Dan *Theodebert* is, in het toe-rufften
van dien oorlog, zoo hy ter nacht reed, aen de
wonde van een rafenden bul, die door het bos
loopende een tack van een boom op zyn hoofd
ofte borst ftiet, ofte (zoo andere voor-geeven)
aen een langduytrige quijninge uyt de levende
weg-geruckt. Na hem kam * *Thibald* de derde
Koning van *Austrafien*, die dadelijken van *Iusti-*
niaen, doch te vergeefs, wierd na-gegaen, om
t'zaemender-hand de *Gotten* te be-oorlogen.
Ondertuffchen gingen * *Leutar* en *Bultin*, zijne
Stadhouders over de *Allemanen*, met het over-
fchor van de *Gotten* een verdrag maeken ('twelk
Thibaud met goede oogen aentag, immers niet
en straffe) ende brachten wt de *Allemanen* en
Franken, die aen de *Maes*, *Wael* en *Rhijn* woor-
den, op de been een leger van bykans 70000.
mannen. Met welke troppen zy *Fulcar*, den
Overften van de *Herulen* hebben gellaegen;
dan

* Vid. *Tanf-*
senij *Mari*
Galicus l. 1.
Si fas ca-
dendo cele-
stia st-*andere*
eniquam,
Hinc sol-
culi masti-
ma porta
patet.
* *Medo-*
matrice.

* *Neufria*.

516.

* *Britanni*
Aremoric.
Conjura an-
terem pag.
40. & see.

536.

* *Vifigoti*.

539.

* *Venotus*
Foratus
lacian
anam
106.

* *Talari*.

* *Gomer*
cu-Fro-
con.

552.

* *Tind-*
hiden.

Tubus.

* *Loran*.

aan z
ende
eynd
ning
ren vr
geme

21

van C

iaeren

zich n

Hunn

boore

gen 't

af-har

569. zijn b

gende

ningli

verfta

Rhijn

te ver

gestuy

* stro

defen

deron

wt laf

ende

had in

fchene

zaeten

wapen

weder

op zull

deryer

staende

De fae

vriend

krijgs-

keerd.

dens-b

broede

door t

den, e

heyr w

gen zij

gen va

vermo

581. Auftra

perick,

weduv

't lever

zyne k

krijg e

en and

Lomb

een ge

oorlog

men m

heeden

Dideric

bert, d

eerfte

602. *Koning*

zijn bo

ftond r

Keyfer

voren e

openba

de bro

neve C

werd, e

aan zijn zelve na veel treffens ende nederlaegen, ende met verlos van hun Oversten, allegader eyndlijken geseueveld. Daer nae stierf de Koning zonder geboorte na te laten, na dat te voren vreemde teykens aen den hemel waeren aengemerkt.

21. Na hem is zijn oud-oom *Clotaer*, zoone van *Clodové*, aen de kroon geraekt; ende nae ses iaeren *Sigebert*. Wiens eerste bekommernis was, zich met den Keyser *Iustinian* te verdraegen, de Hunnen, die omtrent den Rhijn sochten in te booren, te verdrijven, ende weder te bemachtigen 'tgeen hem van zijn broeder *Chilperick* was af-handig gemaekt. Dit gedaen, sloothy met zijn broeder eene vrede; ende troude op 'tvolgende iær *Brunechild*, dochter van *Gogo*, Koninglijken Hof-meester in Spanien. De Koning verstaende, dat de Saxen met de Deenen over Rhijn waren gestreken, heeft om heur in-vallen te verhoeden den Oversten *Lupus* derwaerts afgestuyrd, die 'er eenige duysenden by zeekeren

* stroom neder-maekte. Nae 't af-leggen van desen oorlog zijn de broederlyke onlusten wederom opgebrooken. Want na dat *Theodebert*, wt last van zijn vader *Chilperick*, *Tours*, * *Poitiers* ende d'aenpaelende Steeden omtrent de Loire had in-genoomen, kerken ende kloosters geschend, bracht *Sigebert* wthevigheid zyne onderzaeten aen den Rhijn tegen zijn broeder in de wapenen. *Chilperick* onmachtig zulk een macht weder te staen, hield aen om vrede, welke hem op zulke voorwaerden is vergund, dat hy de landeryen by hem ofte by zijn zoone veroverd, op staende voet weder zoude hebben in te ruymen. De saeken zonder bloed te plengen ende in der vriendschap by-geleyd zijnde, is 't Rhijnsche krijgs-volk met een machtigen roof weder-gekeerd. *Chilperick*, onaengien het versche vredens-besluit, onderstond de gewesten van zijn broeder *Sigebert* op nieuws gewapender hand door te loopen, steekende de boerschappen, steden, ende Sloten al om in brand. *Sigebert* zijn heyr weder by een roepende, is opeen nieuw tegen zijn broeder op-getrocken, ende in 't vervolgen van hem, zelf by *Doornijk* door schalkheyd vermoord. *Childebert* is zijn vader in 't rijk van

581. Auftrasiën gevolgd. *Merové* de zoone van *Chilperick*, nam *Brunechild*, zijns ooms nae-gelaten weduwe, ten houwelijk, die eer lang daerom aen 't leven is gestraft. *Childebert* een weynig boven zyne kindliche iaeren zijnde, begon alreeds van krijg en oorlog te smuyven, ende nae dat hy eens en andermael van den Keyser *Maurits* tegen de Lombardiërs was opgehuft, bracht hy cyntliken een geweldigen hoop volks in Italien. Maer den oorlog niet nae wensch af-loopende, is hy 't zamen met zyne vrouw door ondetlijke oneenigheeden omgekoemen, hebbende tot zyne erven *Diderick* Koning van Borgondien, ende *Theodebert*, den sevenlften Koning van Auftrasiën. De eerste ongelegentheyd bejegende hem van *Cacas* Koning der Hunnen, die, over Rhijn gaende, op zijn bodem bestond te stroopen; dan wierd terstond met geld af-gekocht. In 't zelve iær wierd Keyser *Maurits* door *Phocas* onthald, nae dat te voren een droevig gesternte aen de lucht was geopenbaerd; als mede drie iaeren daer na, wanneer de broeders *Theodebert* ende *Diderick* met hunne *Clotaer* in een burgerlyken strijd waren verwerd, ende noch veel heftiger, vijf iaeren gelee-

den, beyde gebroeders tegen een. In dien oorlog lag *Theodebert* twee-werf onder, die zijn leger wt de troppen van Reims weder gevuld hebbende, ende siende dat zijn broeder door 't bos van Ardenne over de Maes tot hem kam aenstooten, na Colen ende zoo na Zullich is geweeken, alwaer zyne macht verstroyd is, ende hy zelf gestruykeld, nae-laetende een onmondigen zoon *Merové*. *Diderick* verfocht duerende dese zijdheden op *Clotaer*, hy wilde geen van beyde bystand bieden, met beloften, dat in val van overwinninge hem zyne ontweldigde steeden weder zouden werden gegeeven. Als *Clotaer* naderhand hier op drong ende de Steeden en vleecken van zijn neve *Theodebert* in voor-raed vast in-nam, heeft zich *Diderick*, trotz op zyne voorleedene gelucken, daer tegen gekant, tot dat hy ten lesten by Metz in een slag blyvende, zijn geheel Rijk aen *Clotaer* moest overlaeten.

22. *Clotaer* alzoö buyten vermoeden drie kroonen, van Franken, Borgondien, en Auftrasiën op 't hoofd krygende, keurde zijn zoon *Dagobert* na dertien iaeren tot Koning, die in de Stad Metz nae ouder gewoonte zijn hof-houding heeft geplant, ende nae twee iaeren by doode van zijn vader het volle besit van Auftrasiën en Franken ge-erft. Onder hem stonden (beneffens Hoog-ende Neder-duyts-land, ende daer onder het heddendaegsche Gelderland) ook de Over-Rhijnsche Duytsche, Saxenaers en Duringers; wt alle welke volken hy een leger op de been bracht, waer mede hy de * *Slavoniers*, die daegelijks met sterke swermen zyne landen in-vielen, binnen hield. Ende als zy naderhand niet afen lieten van alsvoorheen te rinkel-royen, gaf *Dagobert*, die aen dese zyd Rhijns in Vrankrijk hem onthield ende andere oorlogen om handen had, aen zijn zoon *Sigebert* over het Rijk van Metz, om de volken aen den Rhijn te gebieden, ende de Slavoniers met een te brydelen. *Sigebert* gestild hebbende de oproerte, by *Rudolf* zijn Stadhouder over Rhijn verweckt, als hy kleynen hoop sagh om kinderen by zyne gemaelinne *Frideberg* te teelen, heeft eenfdeels met believen ende eensdeels in ondank van eenige zyner Raeden, voor zijn kind en erve aengenoomen eenen *Ildabert*, zoone van den Ritmeester *Grimoald*, om dat in hem een Koninglyke deftigheyd wtblonk. Maer het kind, korts daer nae wt *Frideberg* gebaerd, bracht het rijk in droevige scheuringen. Want zoo haest *Sigebert* van een wild zwijn op de iacht was dood geboeten, heeft *Grimoald* des Konings drie-iarig zoontien *Dagobert*, 't welk hem van *Sigebert* op sijn sterf-bedde hooglyken was bevoolen, geschooren nae Schotland geschickt in een Moniken-klooster; ende zijn eygen zoon (die van *Sigebert*, alleen wt wanhoop van rechte lijfs-erven te winnen, onwiffelyken ende te vroeg was aengenomen) voor Koning van Auftrasiën geyrbet. *Dagobert* is korts daer nae in Schotland over-leeden. Maer de Franken, ende die aen den Rhijn, merkende *Grimoalds* meyneed, hebben 't samentlyken zyn zoon in een gevecht nedergehouden. *Grimoald* zelf verfleet met groot lammer te *Parijs* zyn leven in de boeyen. De Friesche Schryvers macken hen zelve en anderen wijs, dat haer Vorst *Rabbod* een luttel te voren zoo wijd sijn leger en wapenen had omgeswierd, dat hy Nimmegen ende alle tusschen-

628.

630.

* Slavoniers

658.

de-
eft
te
k-
ulp
zy
oc-
ier
539
ten
cht
ua;
en
de
ck,
ren
len
er-
in-
en
in
in-
k-
ten
er-
am
er-
m,
re-
hr,
fi-
n.
en
ne
er-
oo
rd
nd
n.
an
er
ter
n,
et
p
n,
de
o-
at
an
p
le
os
fd
n)
552
le
le
n
n.
ne
r-
lk
et
n
n-
o-
n
n;
an

* Germani

* Jamb

* Loran

610.

plaetfen bemachtigende, een teyken met weynige letteren aen de Hoener-poorte aldaer had laten wt-houwen, * dat *du verre zyn ende 't Friefche Rijk was ftreckende*. Doch wat hier van te houden zy, hebben wy elders wyd-luftiger aengetoogen.

* *Hae ufyne ins Stauria. Siet in de befchryving van Nymegen.*

23. Hier na is 't Ryk van Auftrafien aen *Clodove* den tweeden van dien naem, Koning der Franken, opgedraegen, die zyn tweeden zoon *Childerick* daer heen zond, om den ftaf aen te vatten. Want het Franken-ryk hing den eerftgebooren *Clotaer* na zyns vaders af-fterven boven 't hoofd. Welke als nae doode terftond van zyn vader alle Rijk-facken zyn Hof-meeftre *Ebroin* op den hals fchoof, ende zelfs kortz daer aen zonder erven ftorf, kond *Ebroin* lichtelyken fpeuren, dat zyn ontfag en rijk wt was, indien *Childerick* Koning van Auftrafien zyns overleden broeders ftoel betrad. En dewyl *Wifwald* in het andere Rijk hoofd van 't hoff was, liet hy *Diderick*, den jonger broeder van *Clotaer* voor Vorft der Franken wt-roepen. Maer de macht der wetten vermocht meer dan de raed van *Ebroin*, ende wierd *Childerick* de oudfte broeder van de Standen ontbooden, *Diderick* in tegendeel tot een merkelyke fchand-vleck gefchooren, ende *Ebroin* nae * *Luffon* in een ballingfchap verweefen. Dan alzoo *Childerick* hem niet beter en droeg dan zyn broeder, ende in 't beftuyr van land-facken zyn Stadhouder in alles beliefd; wafhy wel Koning van naem, maer niet in ftactigheid en vermoegen. Onder zyne regeeringe wierd een gronwzaeme ftert-ftern aen de lucht gefien, ende onlangs daer naer *Childerick* van de zyne op de iacht vermoord, t'zaemen met zyne bevruchte huysvrouwe *Bletild*, op dat des vaders dood van * t kind zoude blyven ongewrooken.

* *Luxovium.*

676.

* *Desipor. occidens qui patrem pignora servat.*

* *Lanidunum.*

De gefwoorene hebben hier op den gefchooren *Diderick* wt het kloofter van *Denij* gehaald, ende tot beyde ryken van Franken en Auftrafien verheeven, ftellende *Leudes* tot fijn Hof-meeftre. *Ebroin* dit verneemende, ftelde zich van ftonden aen in, ende drong zich zelve, verraffende *Leudes*, in fyne oude bediening. De Raeds-heeren bevreefd voor de fchelmfche ftrecken van *Ebroin*, koofen de neven *Pipin* ende *Martin* tot Overften, die den vyand met een tamelik leger fchier aen de grenfen van *Soiffons* beiegender; daer aen weder-zyden heftiglyken wierd gefchermtzeld; doch *Ebroin* behield het veld. *Pipin* t'elkens van peerden verwiffelende, is het ontvlucht. *Martin* begaf hem binnen * *Laon*, tot dat hy op 't aenraeden van den Biffchop te *Reims* tot een t'famen-fpraek verftaende, ende vergeetende, hoe fielteliken *Leudes* onlangs was verkloekt, van dien eerloofen fchijn-heylyg met al fyn gefinen overig volk is vermoord. *Ebroin*, na dat hy, opgeblaefen van trots, *Ermeftid* by geval een quaden dag had gedreygd, ende defe voor fyn leven fchroomde, is fchielyken ten leften en nergents op vermoedende in der nacht verworpd. Defen boofwicht aen kant zinde, ftelde *Diderick* een man van grooten huysfe met namen *Veratio* tot opfichter van fyn Hoff, door wiens beftel *Pipin*, die de Koninglyke troppen meermaels had verftroyd, in genade wierd ontfangen. Nae 't af-fterven van *Veratio*, kreeg *Bertaer* het onderbewind; tegen wien, alfoo hy oplopend van zinnen was, ende noch min bedreeven, de Edele t'faemen fpenden; ende wierd t'effens met den

Koning *Diderick* veriaegd, ende door toedoen van *Anftledis*, fynes vrouwen moeder om hals geholpen. Ende foo kam 't Rijk aen *Pipin*, die nae Auftrafien ontbooden zijnde, tot het beftuyr van 't hoff *Nordebert*, ende *Diogenes* fyn oudften zoon, by *Pletrind* gewonnen, tot Hertog van * *Champagne* verkoos.

24. Omtrent defen tijd is den Betouwers, Sicambers, Vriefen, ende andere aengrenzende volkeren 't licht van de Christelyke kennis ontlooken, nae dat de herten al voor heen van den iaere 355. daer toe waren gefchickt. Want aldoen te *Coln* de beginfelen van den Gods-dienft al waren geleyd, ende daer toe huysen en rotplaetfen ge-cygend. 't Is een vernaemde loff van Engelland, dat het van tijd tot tijd in Godvruchtigheid heeft wt-gemuyt, en ook foodaenige mannen fyne over-bueren toe-gefchickt. Want *Wilfred* eerft van daer herwaerts nae *Vrieland* (waer onder, nae de doen gewoonlyke wyfe van fpreeken, ook fchuylden defe en de nabuyrige gehuchten) wierd af-geftuyrd, om een deur te te openen tot de Godlyke geheymeniffen. Tot de fyne weder-keerende, verfocht hertelyken, dat *Wigbert* herwaerts over mocht koemen, een man van sonderlinge heyligheid, dan die met meeryer als baet het zielen-werk en fyn aenbevoolen plicht wtvoerde. Wefhalven de Eerts-biffchop *Egbert*, droevende over des felfs onvruchtbaere wederkomft, ende dat de loop van de faligh-maekende *Leer* door die oorfack was geflut, twaelf in geleerdheid ende onbespraekt leeven wt-teykenende mannen nae dese landen afveerdigde, te weeten *Willebroed*, *Suibert*, *Acoba*, *Wigbert*, *Willebald*, *Wimbald*, *Livia*, twee *Ewalden*, *Voreftid*, *Marcellin* ende *Adelbert*. Dese nae *Utrecht* een Betouwsche Stad fich wendende, ende met alle ernft foo een heylig werk by de hand vattende, vonden de luyden aldaer feer hals-sterk, ende in alles weder-berftig. *Rabod* liet *Wigbert* in *Vrieland*, daer hy hem te voren voor Christen had bekend, met groote smerten om 't leeven brengen. Maer als de wereldlyke hand van *Pipin* tegen dien God-vergeeten Koning wierde aengeroepen, kregen de faeken onder fulk een hulper beter voort-gang. Onder anderen verkondigde *Suibert* Gods woord onder de *Batavieren* ende *Sicambers* met groote vrucht, ende voort in Engelland weder overfcheepende, wierd eerfte Biffchop over dese volken verklaerd. *Willebroed* na *Romen* treckende, om den *Paus* van fyn goed weder-vacren te verwitigen, ende aldaer Eerts-biffchop gemackt zijnde, ging fyn ftoel veftigen binnen *Utrecht* aen den *Rhijn*. Naer gehoudene kerken-vergadering aldaer, is *Woreftid* nae de Betouwe heen geftuert, ende *Marcellin* na *Over-Yffel*. Ende alfoo is van tijd tot tijd het zaet van 't geloove in dese *Nederlanden* meet en meer voort-geworteld.

25. Naeft *Diderick* kam, door de kuypery van *Pipin*, hofmeester en Hertog van *Brabant*, fyn foon *Clodove* de derde. *Pipin* had beneffens fyne echte vrouwe *Pletrind* (dochter van *Grimoald* Hertog van *Beyeren*) ene *Alpaidis* tot een boel. Waer over als *Lambert* Biffchop van *Tongren* hem met fcherpe woorden door-nam, aenhoedende dat hy fyne byft soude verwerpen, is daer over de Biffchop van haer broeder *Doda*, op 't aenftooken felfs van *Alpaidis*, in 't 40. iaer fyns Bifdoms,

O
Bifdo
delyk
met I
moor
Clodo
ken,
den b
werel
698. *Childe*
gelyk
mald
rijx-fa
die na
733. zyn fi
zyn v
Wieni
fyns V
vader
als wt
levens
maekt
Alpaid
fien, e
Marte
weduv
716. bracht
volger
van Fr
die in a
feyger
windh
fred, fo
Dagobe
knig g
Regin
ken in
van der
fchenk
gekeer
treffen
hoogft
vlood,
defen z
om zyr
iaer fou
vlijt ha
ontren
723. hemel.
zyne g
hem in
len foch
daer a
Clotaer
andere
rijk en
ende C
720. in een K
Koning
dapper
ginfred
als na
hy *Chij*
723. Na twe
maekt
Saxena
t: blyv
26.
leeven,
Dagober
met zy

Bisdoms, soo hy aen 't outaer zat en bad, schandelyken vermoord, bekoemende een gelijk loon met *Iohan den Dooper*. Gods geesfel bleef den moorddaedigen hoopook niet lang van den rug. *Clodove is*, zonder yet denkwærdigs te beschicken, vermits hy gelijk zyne voorgangers alleen den blooten naem van Koning voerde, wt de wereld gescheyden, laetende aen zyn broeder *Childebert* den tweeden zyne Kroone; die insgelyken geen groot gefagh en had, dewijl *Grimald* zoon van *Pipin* opsiender van 't Hoff alle rijk-saeken door zyn hoofd en handen liet gaen, die naderhand aen 't outaer van *H. Lambert* voor zyn siekelyken vader een gebed doende, door zyn vyand * *Rangaer* een Vries wierd gepriemd. Wiens zoon *Thibald* noch seer iong terftond in syns Vaders stede is getreden, ende zyn grootvader *Pipin* kortz daer aen heeft verlooren. Welke als wt de Genes-meesters verftond, dat zyns levens draet heeft ten eynde zoude schieten, maakte hy *Karel Martell*, zyn zoon in onecht by *Alpaidij* over-gewonnen, tot Hertog van Aufrasiën, ende is alsoo vol van eer ontslaepen. Dan *Martell* is niet lang daer na, wt last van *Plestruyd*, weduwe van *Pipin*, te Colen in hechtenis gebracht, ende dewijl hy daer sit, is *Childebert* in 't volgende iaer gestorven. Doen wierd Koning van Franken ende Aufrasiën *Dagobert* de tweede, die in aensien en macht zyn vader mede niet oversteigerde. Daer nae is 'er tusschen *Thibold* bewindhebber van 't Koninglyke hoff, ende *Raginfred*, (sonder den vorigen *Chilperick*, broeder van *Dagobert*, geweest) den Ritmeester een innerlyke knig gereelen. *Chilperick* met syn aenhanger *Raginfred*, zyn, na verscheyde vyandlyke inbreuken in 't land van Colen ende nae verwoesting van den Rhijn-streek, van *Plestruyd* door geschenken omgekocht, ende weder na hun gebied gekeerd. In 't volgende iaer is 'er een hard treffen voor-gevallen, want als *Thibald* in den hoogsten nood steekende, al vluchtende ontvlood, had het *Dagobert*, die als een slaef van desen zyn knecht was, zoo quaed als 't diende, om zyne kroon op 't hoofd te houden. In dit iaer soud *Suibert* zyn geruft, die alle moegelyke vijt had te werk geleyd, om de volken aen ende omtrent den Rhijn den wegh te baenen nae den hemel. Twee iaeren laeter is *Karel Martell* wt zyne gevangenis te Colen geraekt. Als dese hem in de bediening van 't hoff met alle middelen socht in te krooden, ende *Dagobert* 's iaers daer aen wt de weereld verhuysde, heeft hy *Clotaer*, oom van den af-lyvigen tegen dank van andere opgemaakt, ende tot Koning van Vrankrijk en Aufrasiën gekoozen, stootende *Diderick* ende *Childerick*, ionge kinderen van *Dagobert*, in een Klooster. Daer na is hy tegen der Vriesen Koning *Rabbod*, die nae den Rhijn af-daelde, dapper slaegsgeweest. 't Volgende iaer, *Raginfred* verslagen ende *Clotaer* overleeden zijnde, als nu al 't pack op zyne schouderen leunde, koos hy *Chilperick*, broeder van *Dagobert* tot Koning. Na twee iaeren, de saeken in Vrankrijk afgemaekt zynde, trock hy over Rhijn tegen de Saxenaers, ende dwong ze binnen hun hocken te blyven.

26. *Chilperick* naderhand koemende te overleeven, heeft *Martell* den zoon van zyn broeder *Dagobert*, *Diderick* wt het klooster (waer in hy met zyn broeder *Childerick* was gefteeken) ver-

loft, ende aen 't Rijk geholpen. 't Leed twee iaeren, ende daer vercheenen in de * *Louwmaend* 15. daegen lang twee vierige stert-sterten, de eene nae 't opgaen, ende de andere nae 't daelen van de Son. Hier nae keerde sich *Martell* na Vriesland, ende nae 't neder-slaen van hun Oversten *Poppo* weder aen dese zyd Rhijns. Omtrent desen tijd is in den Heer geruft *Willebrord* Bisschop van Utrecht, ende in zyne stede gekoemen de Engelsche *Bonifacs*, te vooren *Winfred* ofte *Werenfrid* geheeten. *Willebrord* verkreeg onder anderen van *Karel Martell*, dat onder zyn Bisdom souden gehooren de Stad *Tiel*, ende *Elst* (doen *Elifte* en ook *Maritbaine* genoemd) een Betouwfsch dorp met een Slot tusschē Nimmegen en Arnhem, twelk den grondheer *Everhard* * om zyne ontrouwe tegens de Kroone der Franken ende ongeloovigheid onder 't schijn van recht was af-genoomen. Voorts leefden de Franken omtrent desen tijd als in vrede, meest door de verdiensten ende dapperheyd van *Martell*, die nae 't overwinnen van de Gotten ende 't wt-iaegen der Saraceenen, ook de Saxenaers ende Vriesen, over den beneeden Rhijn, na zyne wenken dede hooren. De Vriesen versloeg hy, na 't getuychenis van *Aimonius*, in een scheeps-strijd op den stroom van * *Burdent*, vernielende niet alleen allenthalven de heydensche troppen, ende hun Afgoden en vierkerken verbrandende, maer ook om 't leven helpende haeren Vorst *Rabbod*: hoewel 't gemeen gevoelen, gevestigd meest op her schryven van de eerengelooft-waerdige Moniken mede-brengd, dat *Rabbod* niet vechtende ofte in een slag is omgekomen, maer op den derden dagh, nae dat hy syn goed voor-neemen in der haest bezyden zettende, syn eenevoet wt den doop-vunt had geruckt, seer iammerlyken op staende voet van den Duyvel is geplaegd, ende door een schielyken dood wech-geslaed. *Diderick* sonder kinderen af-stervende, is syn broeder *Childerick*, de derde van dien naem en leste van syn geslacht, Koning van Franken en Aufrasiën gemaekt. Omtrent de selven tijd heeft *Martell* mede den lesten tol aen God betaeld, die een onverwelkelyken naem heeft nae-gelaeten, 't Rijk der Franken, dat seer verwerd stond, in goeden stand gebracht, ende syne vyanden alle wegen ofte gedempt ofte getemd. Had tot navolgers syne zoonen *Carelman* Stadhouder van Aufrasiën, en *Pipin* van Franken, op wien *Childerick*, na de wyse syner voorouderen, schuwende het gewoel en den omgang van de menschen, alle saeken binnen en buyten 's-huys liet beruften. In 't eerste iaer syns Rijx, nae oprichtinge van den Christelyken rucht, bedwong hy met een ongelooflyker raffigheyd de Allemans, die onder den Oversten *Thibold* het iock zochten af te schudden. Daer nae verwon hy in een strijd *Odilo*, den Vorst der Beyeren, en gunde hem een vrede: ende den meyned der Saxenaers op hun land ende ackeren verhaelende, veroverde mede haer Slot * *Oschenburg*.

* *Burdo, Borda, seu Bordaha, fluvius iste nescio quis autoribus ævi illius indignatur. Nisi forte post à Sinu Australi absorptus sit, vel aliud nomen adsumpsit.*

* *Misschien is dit geweest het bedendaeghsche Osenbrugge. Want Westfaelen wierd doen ter tyd met den naem van Saxen, als een goed deel daer van zijnde, gedoopt.*

* *Louwmaend*

* *Talud donations habet apud autorem pag. 45.*

741.

742.

cu
ac
an
ni,
* Con.
W-
pau.
rs,
de
te-
len
li-
nft
ot-
an
h-
ge
ut
nd
an
ge
te
ot
en,
en
et
ce-
ts-
n-
de
re-
af-
n,
el-
ae
le,
de
er
ed
en
en
ke
o-
en
ter
er
te
r-
e,
r-
kt
ht
ja-
en
de
in
or-
an
yn
ne
el
en
er
t
ns
as,

687.

* *Lamp-
ris . ad
moyam
epi . Ken-
p . line
kuerl.*

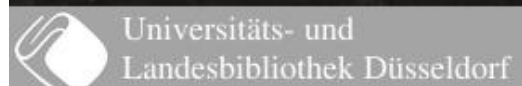
716.

718.

720.

684.

723.

745. Twee iaeren laeter heeft hy de Allemans wederom in-getoomd.

27. Als dese dingen ten deele door Pipin, ten deele door Carelman waeren verricht, kreegh Carelman ten lesten een tegen-sin in de pracht en 't gedrang van de wereld, ende aen syn broeder 't geheel bewind van 't Rijk in handen gevende, trock nae Italien, daer hy een Moniks-kappe aen-trock. Gripbo, de derde zoon van Martell, vernemende syns broeders geestelyken staet, is ten lesten, nae dat hy door oor-blaezing van syne moeder sich langen tijd vyandyken had aengestelt, over Rhijn, nae de Saxenaers geswooren vyanden van de Franken over-gelooopen. Als Pipin in Saxen in-toog, om de vermetelheyd syns broeders ende van 't volk te tuchtigen, ende de Saxenaers hen aen de * Necker op een plaets doen Ortheym (ende nu mis-schien Horburg) genaemd, in 't veld vertoonden, is Gripbo, noch op den Franken noch den Saxen vertrouwende, nae Bohemen gevluht. De Koning Childerick, alsoo hy niet loslijks en beschickte, ende aen niemand gehoor ofte spraek dan alleen aen syne wellusten den toom gaf, is door bestel en toe-stemming van Pauws Zacharias (hier by koemende de brieven waer by Pipin hem nae syne verdiensten had af-geschil-derd) gedwongen den staff te quijtteeren, ende by Regensburg in een klooster onder te duyken.

* Onacra, veteribus Neer.

751. In zijn stede wierd met gemeene over-eenkoming der Staeten van Franken en Aufrasiën gekoozen de selve Pipin, zoone van Martell, ende Swanhild (dochter van Theodo Hertog van Beyeren) ende te Soiffons ingehuld. In den aenvang trock hy wederom tegen ende in 't ge-

hucht van de Saxenaers, verdervende alles te vier ende te sweerde. In desen heyr-tocht wierd de Colensche Bisschop Hildigaer van dit boos-aerdig volk omtrent de Weser gedood. Gelijk mede Bonifaces, die van Bisschop van Mentz naer dood van Willebrord, was gemackt Erts-bisschop van Utrecht, nae dat hy aldaer vijftien iaeren had gezeeten, van de t'samen-trottende Vrieten by 't dorp (nu de Stad) Dockum om 't leven is gebracht, epde daer naer te Elft in de Betouw onder-geleyd, verkreegen hebbende den eeren-naem van Martelaer. In zijn plaets heeft men verwilligd Gregoris een Duyts, Abt van 't Martens klooster, ende is als doen 't Erts-bisdum van Utrecht, nae veel gekijfs en haptings, in een Bisdum veranderd ende onder Colen gesteld. Pipin maeckte naderhand de Saxenaers wat tamer, leggende hun op iaer voor iaer een schatting van 300. peerden. Twee iaeren daer nae openbaerde hem nae 't Oosten een sterre, in de gedaente van een balk. Omtrent dien tijd was 'er zulk een vinnige winter, dat het ys inde Noord-zee eenige mijlen in 't rond veeler ellebogen dicke had; daer soo een geweldige hitte op volgde, dat loopende stroomen ende zelf spring-wateren elders wt-droogden. Waer nae Pipin in 't iaer 768. de weerd verliet, nae dat hy omtrent over de 17. iaeren 't Rijk der Franken met ongewoone kloekheyd had bediend, achter-laetende Karel zijn zoon, die om zijne door-luchtige daeden en manhaftigheyd naderhand met den by-naem van den * GROOTEN is verheerlijkt.

754.

758.

768.

* Carolus Magnus, Charlemagne.

VIERDE

1. M
Saxen
versta
stroop
verdr
van de
Valk-
Lode
vreck
Cleve
mann
10. E
van L
versta
Keyser
phen.
sine v
Koning
besteck
slaet m

1. C
verstout
sche bez
echter h
'raenne
Franken
omtren
moester
lijken de
aen den
pluck n
ende na
maer oo
de bove
veriaegd
gondier
mchtig